DE CRUCE

CORTONENSI

19

DISSERTATIO

FLORENTIAE)(MDCCLXXXI.

TYPIS ALLEGRINI AD CRUCEM RUBRAM

SUPERIORUM FACULTATE

Digitized by Google

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. PRAESULI

FRANCISCO SYLVATICO

EX COMITIBUS GUIDIS

ARCHIEPISCOPO PISANO

ET CORSICAE ET SARDINIAE PRIMATI.

PHILIPPUS DE VENUTIS

PRAEPOSITUS LIBURNENSIS

εὐτυχεῖν.

QUum primùm ad te acceſſi, Praeſul Illuſtriſſime, tuamque comitatem humanitatemque propius ſenſi ac ſuſpexi, vehementi caepi flagrare deſiderio declarandi caeteris animum meum, ut admiratio tuarum virtutum, quae tacita ſub ſinu meo deliteſcebat, in propatulo erumperet, obſequiumque meum erga te, animuſque tuis beneficiis devinctus cunctis ubique pateret. Quumque vellem re & verbis hoc fieri, nec quid muneris quod acceptum gratumque foret Viro pietate inſigni, ac religione pollenti reperirem, continuò occurrit opus, quod natum ex ingenio meo, tuae aliquatenus conveniret dignitati; monumentum nempe ſacrum, mihi explicandum, tibique exhibendum, quo aequè deſiderio meo, ac tuo in Deum Optimum Maximum cultui ſatisfacerem. Cortona cariſſima mihi Patria illud ſuppeditavit, praeclariſſimum Chriſtianae devotionis in Sacroſanctam Domini noſtri Jeſu Chriſti Crucem argumentum. Tenue admodum ad te munus; ſed multum decoris ac ſplendoris a tuo Clariſſimo Nomine accepturum. Tibi enim maxime pergrata eſſe ſcio quae Criſtianam redolent in Deum pietatem, & antiquitatis notâ egregie praeſtant. Nam tu a rudibus annis Latinae & Graecae Eccleſiae hiſtoriam prae manibus habuiſti ſemper, & hoc Illuſtriſſimo generi tuo decus additum voluiſti, ut ſacrae & politicae doctrinae genus omne deguſtares, antea quàm

ad eum quem jure meritoque locum occupas per gradus aſcenderes: Quibus adhuc deliciis animum paſceres, ni tantae Dioeceſeos negotiorum aeſtu quotidie abripereris. In obeundo enim munere tuo ſanctiſſimo totus omnino es, & gubernacula celeberrimae Piſanae Eccleſiae ſapienter, gnaviter, & ſumma cum omnium laude tractas & prudentiſſime dirigis. Quare ego laboris tui aliqualem in partem, Divinâ ita diſponente clementiâ, adlectus, diu haeſi, veritus ne in Religionis commoda peccarem, ſi meo te ſermone morarer. Ab ipſo tamen rei argumento animos ſumpſi quo Religio maxime ſulget, prodigium nempe Divinae in homines charitatis quo Unigenitus Dei Filius nos Satanae obvinctos in hanc qua fruimur libertatem vindicavit.

Primum igitur, Praeſul Illuſtriſſime, Crucis tibi ectypum exhibebo adjectamque Inſcriptionem, imitato diligenter Archetypi charactere, & magnitudine. Supervacaneum putavi Hierothecam illam ubi Sanctiſſimae Crucis Phylacterium cluditur hic appingere. In Italia enim debito cum honore hujuſmodi ſacra cuſtodiri nemo non novit. Hinc Cives mei generoſitate potiſſimùm pollentes, ex priſcà conſuetudine & ritu, impenſae nullatenus pepercerunt, & in operoſiſſimâ Mole, undique argenteis Sigillis locupletatâ & Emblematis & Anaglyphis pariter argenteis Sacram Veteris Teſtamenti hiſtoriam graphicè & elegantiſſime exhibentibus condecorata, cariſſimum pignus collocarunt.

Venio nunc, Illuſtriſſime Praeſul, ad argumentum quod mihi propoſui, & de quo tecum verba conferre in animo eſt.

In

In Ebore inſculptae poſticae partis litterae, & anticae icones, ob vetuſtatem, ut ſolet, flaveſcente, indubiam Sacri monumenti teſtantur antiquitatem. Hinc de illâ plures illuſtres non minus doctrinâ quàm pietate viri honorificentiſſime ſententiam retulerunt (*a*). Quâ de re audire eſt Franciſcanorum hiſtoriographum Waddingum: „ Albertus Sartianenſis, ait ille, „ ad Ethiopes & Indos ante biennium miſſus eſt, & Jacobinorum gentem „ numeroſiſſimam (*b*) per Syriam, Meſopotamiam, Aegyptum, Aethiopiam, aliaſque regiones late diffuſam, a Jacobo Syro ſuae aetatis auctore ita cognominatam, ad unitatem & veritatem fidei Romanae amplectendam ſolerter excitavit, & cum Legato ejuſdem Gentis & Patriarchae Joannis, (*c*) Andrea Abbate inſignis Monaſterii S. Antonii in Aegypto (*d*), hoc anno appulit Anconam. Illuc miſſi ab Eugenio (*e*) qui honorifice Florentiam ducerent, & per urbes curarent recipi populorum gratulatione. Per Tuſciam tranſeuntes, pervenerunt Cortonam, ubi populus univerſus obviam proceſſit M. P. extra urbem, uſque ad monaſterium a Comitiſſa (*f*) nuncupatum. Atque inter eos Bernardinus Senenſis, qui illuc forte moram trahebat valetudinarius, vectus umili aſello, conſpiciens Albertum pro Nuncii Apoſtolici dignitate, ſimul cum Legato, equo bene ſtrato inſidentem, & populum accurrentem ut vel fimbriam tangeret veſtimenti, voce altâ clamavit. Frater Alberte, reſpice ad pedes; memento mortis, cave ne honores tanti plus aequo animum extollant. His commotus vocibus, & Bernardini ſui Superioris excitus reverentiâ, confeſtim deſcendit Sanctum ſenem veneraturus, & rogaturus ut humile jumentum nobili equo permutaret. Renuit Bernardinus dicens, utrumque decere ita incedere; ſolum cavendum eſſe ne vana mundi gloria furtim irreperet, & tanti operis praemium evacuaret. „ Cui Albertus; in univerſis mihi oblatis honoribus ita ſemper oravi: Non nobis, Domine, non nobis, ſed Nomini tuo da gloriam. Hujuſce occurſus & religioſae concertationis veſtigium adhuc conſpicitur, erecto in eo loco monumento (*g*), inſuper adhibitâ utriuſque Patris effigie. Praecedentibus autem populo, Confraternitatibus, & Clero, cum hymnis & canticis pervenerunt ad Coenobium Franciſcanorum, ubi Albertus auctoritate Apoſtolica benedictionem ſolemnem impertiit, & Jacobinis artificio-

(*a*) Angelus Peruzzius Epiſcopus Sarſinatum & per Italiam Viſitator Apoſtolicus magnifice locutus eſt de Cruce Cortonenſi in Relatione facta die 23. Februar. an. 1583. quae Cortonae extat in Archivo Epiſcopali.

(*b*) Hi *Iacobitae* etiam dicti, Eutychetis haereſim profitebantur per totam Aſiam. Jacob. de Vitriaco hiſt. Orient. lib. 1. c. 75.

(*c*) Ejuſdem Epiſtolae ſunt apud Labbe tom. 13. fol. 1201.

(*d*) De eo mentio eſt in Concilior. Tom. XIII. pag. 1201.

(*e*) Ab Eugenio IV. PP. Concilio Florentino praeſidente.

(*f*) Nempe Mathilde celebri illa, a qua fundatum ferunt undecimo ſaeculo; eſt adhuc in ſplendore nobile iſtud Gynaeceum.

(*g*) Deſtructa noſtra aetate moles malo conſilio eſt.

„ cioſam Crucem, magno Dominici patibuli pretioſam fragmento, Hele- „ nae Reginae, uti ferunt, opus, Fratri Eliae S. Franciſci diſcipulo, & „ immediato Succeſſori dono datum Conſtantinopoli, uti alias diximus (*a*), „ oſtendit. Illi legentes Characteres Graecos inſculptos, in magnâ habue- „ runt reverentiâ, & a templi oſtio uſque ad Altare flexis genibus adora- „ turi proceſſerunt. Quod & feciſſe Antiſtitem quendam Hieroſolymitanum „ narrat Rodulphus (*b*). Et virtute hujus Crucis Deum multa operari „ miracula, praeſertim in fugandis tempeſtatibus, & reſtinguendis Incen- „ diis. Piſanus Auctor vetuſtior (*c*) refert, ignem Cortonenſem urbem „ depaſcentem objectu hujus Crucis repreſſum & extinctum.

Longius fortaſſe, quàm par erat, locum hunc expoſuimus, utpote qui plura quae Patriam hiſtoriam amplificant explicantque commemoret. Eximium quoque teſtimonium eſt Cl. Ducangii qui ex laudato Waddingo de Cruce Cortonenſi, data occaſione, verba habuit cum Conſtantinopolitanas Antiquitates inveſtigaret: Si quidem Scriptor ille in *Familiis Byzantinis* ubi de Nicephoro Phoca loquitur pag. 126. edit. Venetae. Characteres omnes, hoc eſt integram φυλακτήριον Inſcriptionem exhibet, quamvis illam non archetypa ſed vulgari ſolum characterum forma expreſſerit, variiſque in locis aut omiſſa voce, aut litterarum nexibus perperam expreſſis aberraverit. Nec reticendus Ughellius, qui in Opere ſuo de Italia Sacra quum de Eccleſia Cortonenſi praefatur, indictam Crucem noſtram non reliquit. „ Ut „ autem, inquit, temporariis fortunis abundat, ſic Spiritualibus non deſti- „ tuitur adjumentis; Reliquiis enim Sanctorum habetur perdives. In Ca- „ thedrali fruſtulum Dominicae veſtis honorifice adſervatur, ex dono Jaco- „ bi Vagnuccii Cortonenſis quondam Peruſini Epiſcopi, (*d*) qui illam a „ Coſtantiniano Patriarcha ſe dono accepiſſe narrabat, cum aliis pluribus „ Reliquiis. In Franciſcano Templo ex Dominica Cruce parvulam effictam „ Crucem narrant adſervari Cortonae, illamque eandem eſſe, quam Hele- „ na mater a ſe molitam Conſtantino filio dono dedit, ut illâ munitus ſe- „ curius iret in hoſtes, illucque a B. Elia S. Franciſci alumno ex dono „ Coſtantinopolitani Imperatoris, ad quem pro Federico Secundo Legatus „ profectus fuerat, fuiſſe illatam. Sed quum idem hoc ipſum de lignea „ Cruce dicant Nonantulani, & cum ipſis hactenus crediderit Italia tota, „ teſtanturque miracula crebra . . . . juvat credere Nonantulanum Coſtan- „ tinianum lignum eſſe, quod primus Abbas Anſelmus a Pontifice dono „ accepit; Cortonenſe item de ſalutiferae Crucis ligno fuiſſe compactum, „ illucque a Fratre Elia fuiſſe allatum, ut Patriae ſuae ſaluti foret & com- „ modo.

At

(*a*) Ad ann. 1211. num. 9. & 1239. n. 10.

(*b*) fol. 26.

(*c*) In celebri illo libro *Conformitatum B. Franciſci cum Ieſu Chriſto*, qui aeque ab Orthodoxis ac Haeterodoxis improbatur. Conformit. II.

(*d*) De hoc illuſtriſſimo Patriae meae decore, omnique ex parte eximio Viro, videndus Ughellius in Italia Sacra ad

At non fert animus in praeſentiarum cum erudito in primis Viro, & induſtria ſua bene de litteris merito de rebus hujuſmodi acerrime dimicare:

Epiſcopos Peruſinos. Spectabilis ornatu moles, quam Praeſul-pientiſſimus ad ſervanda ſacra lipſana extrui juſſit, hanc in parte antica prae ſe fert Graecan'cam Inſcriptionem.

✠ ΕΓΩ. ΓΡΗΓΟΡΙΟC. ΕΛΕΩΘΥ.

ΑΡΧΙΕΠΙCΚΟΠΟC. ΚΩΝCΤΑΝΤΙΝΟΥ-

ΠΟΛΕΩC. ΝΕΑC. ΡΩΜΗC. ΚΑΙ.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟC. ΠΡΙΑΡΧΗC.

ΜΕΡΟC. ΤΟΥ. ΙΜΑΤΙ. ΤΟΥ. ΚΥ. ΗΜΩΝ

ΙΥ. ΧΥ. ΤΩ. ΑΚΡΩ. ΑΡΧΙΕΡΕΙ.

ΝΙΚΟΛΑ. ΠΕΜΠΤΩ. ΔΕΔΩΡΗΜΑΙ.

ΟΠΕΡ. ΟΥΤΟC. ΑΥΤΘΙC. ΤΩ. ΤΟΥ.

ΠΕΡΟΥΣΙΟΥ. ΕΠΙCΚΟΠΩ. ΙΑΚΩΒΩ.

ΟΛΟΚΛΗΡΩC. ΑΠΕΧΑΡΙCΑΤΟ.

Id eſt

Ego Gregorius, miſeratione Divina, Archiepiſcopus Conſtantinopolis novae Romae & OEcumenicus Patriarcha, partem veſtis Domini noſtri Ieſu Chriſti, Summo Pontifici Nicolaio V. dono dedi. Quam ipſe poſtea Peruſii Epiſcopo Iacobo integram largitus eſt.

Poſt Patriarcham Joſephum II. qui Florentiae deceſſerat, Eugenius Papa omnem lapidem movit ut Graeci in Italia ei ſucceſſorem darent. Quod Imperator, caeterique Orientales Praeſules abnuerunt uti teſtatur Sylveſter Syropulus (*ſect.* 10. *cap.* 54.) apud Le Quien (*Oriens Chriſt. pagin.* 307. & *ſeqq.*) qui ita de Joſephi ſucceſſore verba habet. Metrophanes Cyzici Metropolita ab Imperatore Johanne, & a Demetrio Deſpota, & ab reliquis Epiſcopis anno 1441. Patriarcha CP. renuntiatur. Hic quum Latinos ritus adprobaret, ob ſuſcitatas turbas ab Schiſmaticorum partibus, munus dimittere coactus, in Cellam privatam ſe recepit; ubi prae maeſtitia morbo correptus vivere deſiit anno 1443.

A Metrophanis obitu tribus elapſis menſibus Patriarcha factus eſt Gregorius cognomento *Mamma* & *Meliſſenus*, qui a Phranza (*lib.* 2. *cap.* 11.) *Strategopu-*

lus

re: do quidem manus, nec fidenter adſero, certoque argumento probari poſſe contendo, Cortonenſem Crucem eam vere eſſe, quam Helena Conſtantino filio tradidiſſe fertur; quum norint qui in Eccleſiaſticâ hiſtoria hoſpites prorſus non ſunt iſtud ipſum Helenae matris in Coſtantinum amoris traditum pignus non bene liquere, multaſque pati controverſias apud eruditos, quae hujus loci non ſunt. Attamen ſi quis Graecam noſtrae Inſcriptionem Crucis, Ughellio certe obſcuram, qui de ipſa Crucis Cortonenſis exſiſtentia male dubitat, conſideret, is inficias non ibit, caeteris omnibus quotquot uſque adhuc in conſpectu ſunt, antiquitate cognita ac probata praeſtare, quod inferius demonſtrabitur. Futile autem & inconcinnum illud argumentum ad probandam ab aevo Coſtantiniano Nonantuianae Crucis hiſtoriam, crebra illa miracula videbantur, quum idem, ſi vis, Cortonenſi perpetua ſeculorum ſerie obveniſſe credatur, quod facile nimium

——— Templi paries, poſteſque Sacrati,
Undique picturis fulgentes, undique ſignis,
Quae ſuſpenſa tholo, variis e partibus Orbis,
Votorum poſuere rei, Donaria monſtrant.

Quod idem Magiſtratus Cortonenſis, *Sacrae Unionis* quem vocant, cui cura cuſtodiaque tanti pignoris demandata, exprimi juſſit in Inſcriptione nobili marmoreae Arae adjecta, quam hic lubet adſcribere.

Ieſu Chriſti Filii Dei
Sacroſanctae Crucis
Cujus inſigne fragmentum
Frater Elias
Olim Franciſcani Ordinis Moderator
Ex Orientis Legatione retulit
Ac perennibus Miraculis illuſtratum
In Templo a ſe una cum Coenobio
In hac ſua Patria exaedificato
Repoſuit
Sacrae Unionis Magiſtratus
Aram ſuo ſumptu
Et collata Piorum ſtipe erexit
Ornavitque
Anno Salutis MDCXXXI.

De

lus quoque nominatur. Is Patriarchae *Protoſyncelli* dignitate ornatus Florentinae Synodo interfuerat. At quum in Oriente diſſidia in dies augeſcere cerneret Patriarchatu abdicavit, & Romam ſeceſſit, ubi, ut ait Gregorius Trapezuntius non in eo honore fuit, ut par erat, decebatque virum qui poſt Papam ſecundum in Eccleſia locum haberet. Obiit vir doctiſſimus & pietate clarus Romae anno 1459. quum annos quinque & menſem unum Byzantinam ſedem obtinuiſſet.

Is idem ille eſt qui ſacras Exuvias (de quibus ſermo eſt) Nicolao V. Pont. Max. dono dedit, a quo Jacobus Vagnuc-

De Cruce Cortonenſi Benemeritus quoque eſt amicus meus optimus & Litterarum bono natus Joannes Franciſcus Gorius, qui in ſuo *de Mitrato Jeſu Nazareni Crucifixi Capite Commentario* pag. 101. Graecam Inſcriptionem cum elogio refert & latinè vertit. Nos ab eo, aegrè quidem licet in minutioribus, diſcrepamus, quod Lector impiger & curioſus animadvertet.

Hac igitur commotus famâ, Leo Decimus Pontifex Maximus ſequens Sacrae Aedi quae tanto Theſauro illuſtratur Privilegium concedere non dubitavit.

„ Leo Epiſcopus Servus ſervorum Dei. Univerſis Chriſti Fidelibus „ praeſentes litteras inſpecturis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. „ Paſtoris Aeterni, qui non vult mortem, ſed converſionem peccatoris, „ vices, licet immeriti, gerentes in terris, gregem Dominicum curae noſtrae „ commiſſum ad vitam lucis aeternae quantum cum Deo poſſumus perducere ſtudemus, & juxta creditum nobis Apoſtolicae ſervitutis officium, fideles ſingulos quorum merita pro demeritis prorſus ſunt imparia, ad pia „ & meritoria opera exercenda ſpecialibus muneribus, indulgentiis videlicet „ & peccatorum remiſſionibus libenter invitamus, ut per eorumdem operum exercitium ſuorum abolita macula delictorum ad aeternae beatitudinis gaudia pervenire mereantur; cupientes igitur ut Eccleſia Domus S. „ Franciſci Cortonae Ordinis Fratrum Minorum, quam nos nuper in die „ feſti Dedicationis Baſilicae Principis Apoſtolorum de Urbe perſonaliter

 viſita-

gnuccius Epiſcopus Peruſinus habuit, qui in Patria ſua in Aede majori Cortonae dedicavit anno 1457. Plura in rem proferet Illuſtriſſimus Johannes Serninus Eques Hieroſolymitanus in tractatu quem concinnat de Viris Illuſtribus Cortonenſibus. Non reticebo binas ex pluribus Latinis Inſcriptionibus Hierothecae a Sanctiſſimo Praeſule affixis, quarum una ita loquitur Papae nomine.

ſic ſic
HEC.Ē.PARS.VESTIS.PDCĒ*.Q.NOB⁹.PER.PA * praedicta

TRIARC̄A.CONSTANTINOPOLITANVM.LARGITA

Ē.IPSAMQ.DONO.DEDIMVS.IA.EPŌ.PERVSINO

O O
VICECAMER.AC.THESAVRAR̸.NRŌ

Altera Epiſcopi nomine:

✠ EGO.IACOB⁹.EPV̄S.PERVSINVS.HOC.TABERNACVLVM

ſic
FECI.FIERI.AD.HONOREM.HVIVS.SACRE.VESTIS.

ſic
PREDIC̄E.DIE.X.SEPTEMBR̸.MCCCCLVII.

„ viſitavimus, & lignum vivificae Crucis inibi decenter reconditum venerati
„ ſumus, & ad quam, ſicut accepimus, dilectus filius magiſter Sylvius Paſſe-
„ rinus, Archipresbyter Eccleſiae Cortonenſis, Notarius Scriptor & ſamiliaris
„ continuus commenſalis noſter (*a*), ſingularem gerit devotionis affectum, in
„ debita veneratione habeatur, nec non libris, calycibus, paramentis & or-
„ namentis eccleſiaſticis ad divinum cultum neceſſariis decenter fulciatur,
„ ipſique Chriſti fideles eo libentius devotionis cauſa ad dictam Eccleſiam
„ confluant, & inibi pro praemiſſis manus adiutrices porrigant, quo ex
„ hoc ibidem dono caeleſtis gratiae uberius conſpexerint ſe refertos, de
„ Omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum
„ ejus auctoritate confiſi, omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fideli-
„ bus ipſis vere poenitentibus & confeſſis ſive confitendi propoſitum ha-
„ bentibus qui Eccleſiam praedictam in feſto Dedicationis Baſilicae Prin-
„ cipis Apoſtolorum hujuſmodi, a primis veſperis uſque ad occaſum ſo-
„ lis ejusdem feſti incluſive, devote viſitaverint, annuatim, & ad repa-
„ rationem, conſervationem, manutentionem, & ad fulcimentum praedi-
„ ctae manus adjutrices porrexerint, ducentos annos & totidem qua-
„ dragenas de injunctis eis poenitentiis miſericorditer in Domino relaxa-
„ mus praeſentibus, quas ſub quibuſvis revocationibus, & ſuſpenſionibus
quarum-

(*a*) Sylvius Cardinalis Paſſerinus Cortonenſis, vir rebus geſtis & prudentia percelebris, Mediceae Genti addictus, injuria male apud Florentinos Hiſtoricos audit. De eo plura congeſſit nobilis & eruditus Eques Johannes Serninius Cortonenſis, in eo tractatu quem de Viris claris Cortonenſibus meditatur. Ejusdem hic adferam tantum Epitaphium quod Romae extat ad Divi Laurentii in Lucina.

D. O. M.

Sylvio Paſſerino Tituli S. Laurentii in Lucina Presb. Cardinali
Cortonenſi Ampliſſimo,
Qui ob ſingulares ejus virtutes a Leone X. cujus Datarius fuerat
Cardinalis creatus,
Dum Tuſciae, Peruſii, totiuſque Umbriae ſub Clemente VII. ſumma
Provincialium, omniumque commendatione legatione fungeretur, ac
Acerrimum in ea libertatis Eccleſiaſticae vindicem ſe praeberet,
Sexagenarius Tipherni e vivis cunctorum moerore exceſſit An. D. MDXXIX.
XII. Kal. Maii. In hancque Sacram Tit. ſui Aedem quam vivus excoluerat
Transferri ſe & condi ex Teſtamento juſſit.
Sylvius Paſſerinus Archiepiſcopus Conſentinus ipſius Cardinalis
Ex Niccolao Paſſerino & Franciſca Hieronymi Borbonii
Marchionis Montis Sanctae Mariae Conjugibus Pronepos,
Patruo Magno Benemerenti atque Sibi
Adhuc vivens & de morte cogitans fac. cur.
Anno Dom. MDLXXXVII.

Digitized by Google

„ quarumcumque ſimilium vel diſſimilium indulgentiarum, etiam in favorem „ fabricae dictae Baſilicae, ac Sanctae Cruciatae, ſub quibuſcumque tenoribus & formis per nos & Sedem Apoſtolicam pro tempore factis, nullatenus comprehenſas ſed ſemper ab illis exceptas, & quoties illae emanabunt, toties in priſtinum ſtatum reſtitutas & repoſitas exiſtere decernimus perpetuo futuris temporibus valituras. Dat. Florentiae Anno Incarnationis Dominicae Milleſimo Quingenteſimo Quintodecimo, octavo „ Id. Febr. Pontificatus noſtri Anno tertio.

Ex ſuperius expoſitis liquet a Cive noſtro nos Sacrum hocce Monumentum accepiſſe, ut Urbem noſtram eo praeſidio firmaret, ut ita loquar, atque muniret. Is Elias vocabatur, Divi Franciſci diſcipulus, ex ingenua de Coppis gente natus, vir geſtis, ingenio, doctrinaque iis temporibus praeſtantiſſimus. Franciſco ſui Coetus fundatori comes adhaeſit anno Aerae vulgaris MCCXI. & poſt ejusdem obitum Miniſter Generalis (ita vocant) inauguratus, diu etiam invitis ſociis ac per inteſtinas controverſias inter ſe diſſidentibus enaſcenti familiae praefuit. Quum demum rigidioris vitae pertaeſus moliretur relaxare ſeveriora inſtituta, a ſociis dignatione privatus, & a Pontifice Romano [a] aſpere increpitus, in Friderici Secundi Imperatoris, tum cum Romana Eccleſia rixantis partes tranſgreſſus eſt, anno MCCXXXIX. Hinc honoribus omnibus diminutus, aqua & igni ſacriſque interdictus, Cortonae extra Franciſcanorum gentem deceſſit; Quumque ſub extremum vitae reſipiſceret Romanae Eccleſiae juſſa amplexus eſt. Quod quidem his verbis narrat de Fleury in Tom. XVII. hiſtor. Eccleſiaſt. (b) „ Innocentius (IV.) Papa ſub menſe Aprili anni 1253. Peruſia Aſſiſium venit, quumque ibi moraretur, Frater Elias olim Ordinis „ fratrum Minorum Generalis miſit nuntios qui ab eo abſolutionem poſtularent. Poſt Friderici mortem, cui adhaeſerat, ad proprios lares remeaverat Cortonam, illicque extruendo magnificam Aedem templumque Fratribus Minoribus curam omnem ociumque impendebat, licet ab iis transfuga, Ordinis veſtem exuiſſet, nullumque inter eos agnoſceret ſuperiorem (c). In morbum interea incidit; fraterque ejus germanus, quem „ inter Minoritas habebat Aſſiſii, cum de deſperata ejuſdem ſalute reſciviſſet, extemplò Cortonae adſuit, ut ſerio admoneret, & Ordini, & Sedi Apoſtolicae reconciliaret. Elias praeſentis diſcriminis & praeteritorum „ geſtorum facie permotus oravit fratrem ut Aſſiſium continuo pergeret a „ Pontifice veniam impetraturus. Quùmque interim ſe fato cedere perſentiret, „ Bentium Archidiaconum Cortonenſem accerſivit, promiſitque, addito etiam „ jurejurando, ſi per valetudinem liceret, ſe ad Papam iturum, vel ſi tempus „ non ſuppeteret, miſſurum. Archidiaconus, ut ſecurius ageret, octo adhibuit „ huju-

(a) Gregorio nempe IX.

(b) Ex Gallica in Latinam linguam tranſtuli quae ille p. 465. habet in edit. Pariſ. 1727. in 4.

(c) Wadding ad hunc ann. num. 30.

„ hujuſce promiſſi teſtes, Presbyteros ſcilicet quinque & tres Notarios pu-
„ blicos, dein a Cenſuris abſolvit. Presbyter vero alter, cui *Ventura* no-
„ men, auditis ſecreto peccatis ejus, extrema muniit abſolutione: tandem-
„ que per fratrem ſui Ordinis, *Diotifece* nomine, Euchariſtico Pane ro-
„ boratus eſt, cum magna exhibuiſſet verae Poenitentiae argumenta. Elias
„ vita ceſſit tertia decurrente Paſchatis die, X. Kalen. Aprilis anno MCCLIII.
„ Non multo poſt Frater ejus Aſſiſio rediit, comitante Poenitentiario Pa-
„ pae, cui nomen Frater Velaſcus, ejuſdem Ordinis Minorum, cuique de
„ reſipiſcentia Eliae commiſſum fuerat examen. Quem quùm vita functum
„ repererit, authenticum Inſtrumentum de iis quae antea geſta erant perfi-
„ ci mandavit, factumque adprobavit.

Extat adhuc Apoſtolici hujus Legati ſententia inter meos Codices manuſcriptos. Ceterum ea qua polluit in rebus gerendis acris ingenii ſolertia Eliam reddidit pluribus Principibus viris carum; ubi Inſtituti ſui ratio poſceret gravis, intentus, ſeverus, & ſaepius lenis, liberalitatem ac magnificentiam amavit plus quam ut privato homini, qui pauperiem profitebatur, liceret. Quod apprime probant plura ab eo excitata Aedificia Regali animo, adprobanteque fortuna perfecta. Illuſtri legatione functus eſt pro Friderico Imperatore apud Joannem (*a*) Ducam Vatatzen Theodori Laſcaris filium Imperatorem Conſtantinopolitanum, a quo eximio hoc, de quo ſermo eſt, Divinae Crucis Phylacterio donatus eſt. Ille Patriae redditus in templo a ſe exaedificato dedicavit. Quùm aliquot ab hinc annis ejuſdem Arca Sepulchralis detecta fuiſſet, ne tanti viri memoria apud noſtrates obſoleſceret, memini me ſequens Epigramma marmori mandaſſe, conſociatis alterius Cl. Viri Cortonenſis ejuſdem Ordinis Praeſulis cineribus & encomiis, his verbis:

D. O. M.
Fr. Eliae Coppio & Carolo Baciocchio
Franciſcani Ordinis Moderatorib. Domo Cortona
Ob Optumis Legibus Sanctiſſimiſque Inſtitutis
Auctam ornatamque Religioſam Familiam
Et Doctrinae Prudentiae rerumq. geſtarum parem famam
Cortonenſis Coenobii Fratres
Viris Benemerentiſs. Monum. Memor. reſtituer.
Anno Sal. MDCCXXXVI.
Primus obiit X. Kal. Maii Ann. MCCLIII.
Alter Prid. Kal. Novembr. Ann. MDCCXXI.

Propero nunc ad Explicationem Grecae Inſcriptionis Crucis noſtrae Cortonenſis, quam ad vulgarem graecè ſcribendi formam redactam exhibeo, in

(*a*) Hic regnum adeptus eſt ann. 1222. plurima de Latinis oppida recepit & mort. ann. 1255.

Digitized by Google

in gratiam praecipuè eorum quibus ignoti illi in Autographo nexus litterarum, Graecis ſequioris aevi familiares, negotium faceſſere poſſent.

Καὶ πρὶν Κραταιῷ Δεσπότῃ Κωνσταντίνῳ
Χριστὸς δέδωκε Σταυρὸν εἰς σωτηρίαν
Καὶ νῦν δὲ τοῦτον ἐν Θεῷ Νικήφορος
Ἄναξ τροποῦται φῦλα Βαρβάρων ἔχων.

Verſus hoſce Limbi Tabulae Inſcriptio conſequitur:

Ὁ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θεοῦ Σοφίας
Σκευοφύλαξ Στέφανος τῇ θρεψαμένῃ Μονῇ
εὐήθης προσφέρει.

Univerſus ſenſus eſt:

Magnae Eccleſiae Dei Sophiae Scevophylax Stephanus nutritori Monaſterio lubens offert, & primum forti Domino Conſtantino Chriſtus dedit Crucem in Salutem, & nunc Nicephorus in Deo Rex eam habens evertit Barbarorum copias.

Haec ſingillatim explanabo inverſo aliquantiſper Inſcriptionis ordine; Neque enim per τὸ *Et* incipiendum reor.

Ὁ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας θεοῦ σοφίας: *Magnae Eccleſiae Dei Sophiae*. De hac mirabili omnique ex parte magnificentiſſima Conſtantinopolitana Baſilica à Juſtiniano Magno aedificata, vel ut alii volunt, reſtituta, non eſt cur loquendo diutius immoremur; eruditis enim abunde ſatis conſultum a viris doctiſſimis Ducangio & Bandurio (*a*) de Antiquitatibus Conſtantinopolitanis. In ea vero adſervari conſueviſſe partem ligni Sanctiſſimae Crucis, ſingulari Venerabilis Bedae teſtimonio (*b*) probatur. „ Interior domus, ait „ ille, (Aedis videlicet Sophianae) in Aquilonari ſui parte, grande & pul- „ chrum Armarium habet, in quo Capſa lignea ligneoque operculo tecta „ Crucis Dominicae tres particulas continet, longum videlicet lignum in „ duas partes inciſum, & tranſverſum ejuſdem Sanctae Crucis lignum. Haec „ tribus tantum per annum diebus; hoc eſt in Coena Domini, in Paraſceve & in Sabbato Sancto, populis adoranda profertur: quarum prima „ capſa illa ſuper Altare aureum duos cubitos altitudinis, & unum latitu- „ dinis habens cum Cruce Sancta patefacta componitur, accedenſque pri- „ mus Imperator, deinde cunctus per ordinem laicorum gradus Sanctam „ Crucem adorat & oſculatur.

Nonne haec eadem eſt Sanctae Crucis pars quam Heraclius Imperator

(*a*) Lib. IV. pag. 744. Videndus Pe-ziander, Evagr. Pancirolus de Regionib. Urb. Conſtantinop. pag. 239. & alii plures.

(*b*) In libello de locis Sanctis.

Digitized by Google

tor a Perſis redemit, quamque Sergius Patriarcha in Sophianam Eccleſiam ſervandam tranſtulit? Auctor eſt Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Hiſtoriar. Breviario.

Σκευοφύλαξ Στέφανος. *Scevophylas Stephanus*. Qui a ſacra Eccleſiarum Graecanicarum ſupellectile vel Cimaeliis erant, *Scevophylaces* appellabantur; quumque plures numero eſſent, praeſtabat inter caeteros dignitate, qui *ὁ μέγας magnus* dictus eſt: *τῶν ἱερῶν κειμηλίων ἐπιμέλειαν ἔχει ὁ μέγας Σκευοφύλαξ*, *Sacrorum Cimaeliorum curam habet magnus Scevophylax*, ait Balſamon de Chartophyl. & Protecd. apud Johannis Meurſii Gloſſarium Graeco-barbarum (*a*). Illius curae nedum credita Vaſa Sacra, ſed & Reliquiarum thecae pretioſiſſimae, quod advertit Thomaſſinus in vetere & nova Eccleſiae diſciplina. Quodque magis rem noſtram adtingit, in veteri illa Hieroſolymitana Aede, quae Anaſtaſis, ſive Εκκλησία ἁγίου Σταυροῦ dicebatur, is qui cuſtodiendi Crucem illic ab Helena reconditam, & dein Conſtantinopolim translatam, munus habuit, non Σταυροφύλαξ tantum, ſed etiam Σκευοφύλαξ τῆς ἁγίας Αναστάσεως dictus eſt; quod ex Byzantinis Scriptoribus probat pluribus Ducangius in Diſſertatione de inferioris aevi numiſm. §. 66. Imperatores Scevophylacis Aedis Sophianae honorificentiſſimo munere inſigniores viros ornarunt uſque ad tempora Iſaaci Comneni, qui jus nominandi in Patriarcham tranſtulit, uti auctor eſt Zonaras in ejus vita.

Adſerit autem laudatus *Meurſius*, & dein *Ducangius* in Gloſſario mediae & infimae Graecitatis hos Eccleſiae miniſtros fuiſſe olim in tres ordines diſtributos, Presbyteros nempè, Diaconos, & Lectores ex Conſtitutione Imperatoris Heraclii, qui numerum definivit Clericorum & Officiorum Eccleſiae Conſtantinopolitanae. Monachos etiam adhibitos ad id munus, uti ad ceteras dignitates Palatinas, obſervarunt Mabillonius & Thomaſſinus (*b*), & in Septima Synodo mentio habetur cujusdam Monachi qui Diaconus erat, Notarius, & *Scevophylax* Oratoriorum quae immediatè ſuberant Patriarchae poteſtati (*c*). *Scevophylax* alter in Exercitu Imperatoris frequenter memoratus, is forte erit qui ab Imperatoriae menſae ſupellectilis curâ eſſet. Ceterum nihil eſt quod adnotemus apud *Synaxarium* de Sancto Joſepho hymnographo, inverſo paullulum verborum ordine legi (*d*) ἱερῶν σκευῶν τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας Σοφίας φύλαξ.

Μονῇ τῇ θρεψαμένῃ ευήθης προσφέρει, *Monaſterio nutritori lubens offert*, Occurrit paſſim apud Sequiores Scriptores vox Μονή, & praecipuè apud *Johannem Phocam* in deſcriptione Terrae Sanctae, & *Codinum* de Officiis Conſtantinopolitanis, & in Codicibus omnibus ante decimum quartum

(*a*) Videndus & Joſeph Bingamius in Antiquit. Eccleſiaſt. Tom. 2. §. 3. pag. 77. Halae 1725. & Svvicerus in theſaur. Tom. 2. pag. 972.

(*b*) Mabillon. in praefat. ad Act. Sanctor. Ordin. S. Bened. Thomaſſin. veter. Eccleſ. diſcipl. Tom. 1. c. 99. edit. Lucenſ. 1728.

(*c*) Hiſtor. Miſcell. VII. Synod. act. 4. Μοναχὸς καὶ Σκευοφύλαξ

(*d*) Apud Ducang. loco citat.

tum ſaeculum a Monachis exaratis, ut videre eſt in *Montfauconii* Palaeographia.

Nutritori Monaſterio Crux obſertur, quod in eo *Scevobylax Stephanus* à pueritia nutritus fuerit, ex antiqua utriuſque Eccleſiae conſuetudine, qua pueri & puellae in Monaſteriis educari ac inſtrui ſolebant, ut ſincera & integra, & nullis pravitatibus detorta uniuſcujuſque natura toto ſtatim pectore arriperet artes honeſtas, & Religioſae diſciplinae facile adſueſceret inſtitutis.

Potes etiam id, ſi vis, de Monaſterio in quo Monachus degebat intelligere, quod Curatorem ſuum ſive Nutritorem appellet, non abſimili dicendi formula, qua apud Latinos uſi ſunt Pontifices Maximi, quos Divum Petrum *nutritorem ſuum* apud *Anaſtaſium Bibliothecarium* appellaſſe docet eruditus *Fontaninius* in ſuo ad Diſcum Chriſtianum Peruſinum Commentario. Et in eum ſenſum ait Divus *Auguſtinus* (*a*); *Erat Monaſterium Mediolani, plenum bonis fratribus ſub Ambroſio Nutritore.*

Crucem obſert *Stephanus* Eccleſiae ſui Monaſterii; nam inter anathemata & donaria Eccleſiis oblata, ſunt & Reliquiae Domini & Sanctorum, uti admonet *Carolus Ducangius* laudatiſſimus in Commentario ad *Pauli Silentiarii* deſcriptionem Aedis Sanctae Sophiae.

Δεσπότῃ Κωνσταντίνῳ. *Domino Conſtantino. Deſpotae* nomen non niſi poſterioribus ſaeculis in uſu venit. Auguſtus, ait *Suetonius*, *Dominum ſe appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus ſuis, vel feriò, vel joco, paſſus eſt*: Et Tiberio dictum peculiare perhibetur ſe δεσπότην μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτορα δὲ τῶν Στρατιώτω, *Dominum Servorum & Imperatorem militum* [*b*]. Nondum enim adſuerant Romanae aures illi tam invidioſo titulo, primuſque Latio ipſum intulit, dominuſque palàm dici paſſus eſt Diocletianus (*c*). Hinc eo excuſſo moderationis ſcrupulo, Graeci tumidi nimium ac faſtoſi Imperatoribus ſuis non tantum hoc titulo adulabantur, verum etiam inter ſeſe ipſos ad invicem δεσπότας καὶ κυρίους, more ad noſtra tempora turpiter traducto ſalutabantur (*d*).

Eo verò pacto quo is qui Imperio deſtinabatur *Caeſar* apud Latinos, ita apud Graecos ΔΕΣΠΟΤΗΣ dictus eſt, Nicephorus Imperator, ut adnotavit *Meurſius* (*e*), quùm in partem Imperii admiſiſſet Stauraciuin, hiç Deſpota maluit appellari, patri ob reverentiam relicto ampliori titulo τοῦ βασιλέως. Quod idem confirmat aureus ejuſdem Nummus apud Begerum in Theſauro Brandemburgico. At Deſpotae titulus ſucceſſu temporis illi Βασιλέω eminentia praeſtitit, quod in Michaele Duca, Nicephoro Botaniate, Roma-

(*a*) Confeſſion. lib. 8. cap. 6.
(*b*) Dio in ejus Vita.
(*c*) Sext. Aurel. Victor. Noriſius diſſert. de num. Dioclet. Florentiae 1675.
(*d*) Caſaubon. ad Theophraſt. In veteri lapide uxor κυρία & Venus δέσποινα appellantur.
(*e*) In Gloſſar. ſuo Graeco-barbaro, ad vocem.

Romano Diogene, aliiſque videre eſt. Auctor noſtrae Inſcriptionis Conſtantinum Maximum Deſpotam vocat *κατὰ πρόληψιν* eo titulo, quo ſui aevi Imperatores Orientis utebantur (*a*). Plura de titulo & dignitate Deſpotae videſis apud Cangium, Harduinum, & Bandurium.

Χριςὸς δέδωκε Σταυρὸν εἰς σώτηρίαν. *Chriſtus dedit Crucem in Salutem*. Alludit hic Auctor ad pugnam illam tota Chriſtiana hiſtoria celebrem, qua Conſtantinus *Inſtinctu Divinitatis* arma in Maxentium Tyrannum ferens Romanam Rempublicam juſtis ultus eſt armis ſeptimo ab Urbe lapide, anno Chr. CCCXII. Conſtantino III. & Licinio III. Coſs. V. Kal. Novembr. (*b*) Euſebius Synchronus auctor memorat Conſtantino Crucis ſignum e Coelo, in pleno meridie ante pugnam apparuiſſe, his adjectis litteris EN. ΤΟΥΤΩ. NIKA. *In hoc vince*. Jubente mox Chriſto, ut militaribus ſignis Crucis Imaginem apponeret *καὶ τούτῳ πρὸς τὰς τῶν πολεμίων συμβολὰς ἀλεξήματι χρῆσθαι*, *& eo tanquam ſalutari praeſidio in praeliis uteretur* (*c*). Ajunt tùm temporis primùm Labaro intextum Chriſti monogramma; & Conſtantinum Galeam ipſam ſuam illo ornatam voluiſſe; quod non obſcurè comprobatur ex nummis ipſius a Bandurio relatis (*d*). Illud non diſſimulabo, Criticos non deeſſe qui toti huic narrationi quidquam falſi affictum credant (*e*); de quo in praeſens non diſputabo.

Rectè autem in noſtra Inſcriptione dicitur, *Chriſtum Conſtantino dediſſe Crucem in ſalutem*; ſive hoc referre velimus ad ſupra enarratam Crucis Epiphaniam, quam **τῶν Σωτηρίου ἐπηγορίας τὸ σύμβολον** vocat Euſebius, & **Σωτήριον Σταυρὸν** Damaſcenus, & Synodus Trullana **ζωοποιοῦ Σταυροῦ σωτήριον**; ſive ad Crucis ipſummet Lignum ſuo ſaeculo, uti ferunt, detectum, cujus partem ab Helena matre acceptam (*f*) cum adverſus Licinium copias duceret, in tabernaculo extra Caſtra illi conſtituto, religioſiſſime cuſtodiebat: Auctor eſt laudatus Euſebius (*g*).

Καὶ νῦν δὲ τοῦτον, *& nunc ipſam habens &c.* Divinae Providentiae juſtè ritèque victorias ſuas referebant Chriſtiani Caeſares, unde familiaris illa Epigraphe in Nummis eorum in Oriente percuſſis, IC. XC. NIKA. *Jeſus Chriſtus vincit*. A quibus acceperunt Franci & Angli in eorum moneta ab antiquis temporibus illud, *Chriſtus vincit*, *Chriſtus regnat*, *Chriſtus Imperat*.

Νική-

(*a*) In hiſtoria medii aevii βασιλέως nomen aequivalet illi Imperatoris; ſexcenta habes exempla. De Juliano ita habet Sophiſta Libanius: διὰ τοῦτο χαίρει καλούμενος ἱερεὺς οὐκ ἧττον ἢ βασιλεύς.

(*b*) Faſti Idatian, Chronic. Proſper. Aquitan., Kalendar. Vet. apud Bucher. pag. 286. Noriſ. ubi ſupra.

(*c*) Euſeb. in vita lib. 1. cap. 29. Jacob. Gothofr. ad Philoſtorg. lib. 1. cap. 6.

(*d*) Numiſm. Imper. tom. 2.

(*e*) Vid. Cellar. Diſſert. de primo Principe Chriſtiano inter ejuſdem Diſſert. Academicas. Lipſiae 1712.

(*f*) Divus Ambr. Oper. Tom. 5. Conc. 3. Theophan. ad ann. 21. Conſtantini.

(*g*) De vit. Conſtantin. lib. 2 c. 14. & lib. 4. cap. 56. Eadem habet & Socrates in hiſt.

Νικήφορος Ἄναξ ἐν Θεῷ. *Nicephorus in Deo Rex*. Plures hujus nominis Imperatores fuere. Nicephorus ille primus avaritia & crudelitate infamis, Iconoclaſticae, & Maneticae Sectae fautor, & fortasſis etiam adſecla, toties à Saracenis, Bulgaris, Franciſque bello ſuperatus, ad noſtram Inſcriptionem nullo modo poteſt pertinere. Bello Bulgarico periit A. D. XXVI. Julii A. C. DCCCXI. Alter NICEPHORUS *Phocas* cognominatus eſt, qui imperium adſumpſit circiter ann. CMLXIII. Tertius NICEPHORUS *Botaneates* dictus, Turcarum ope Principatum obtinuit ſub annum MLXXVIII. Inter hos poſtremos duos de poſſeſſione Crucis noſtrae lis ſuboriri poſſet. Nonnullae rationes ut Nicephoro Phocae adtribuam animum impellunt. Hic nempè Imperator vir domi foriſque clariſſimus, latè de Saracenis in Aſia, Cilicia, Syriaque victor extitit, plurimaque ab iis oppida recuperavit. Hic triumphator Conſtantinopolim rediens, inſigni Chriſtianae pietatis exemplo Cruces omnes à Barbaris recuperatas Templo obtulit, ac de hoſtium manubiis decimam Deo perſolvit, uti auctor eſt Curopalata. Ejuſdem numiſma a Jacobo Strada adſertur ex altera pagina imaginem Crucis habens quatuor inſiſtentem gradibus cum Inſcriptione VICTORIA. AVG. Sunt tamen qui pro Botaneata calculum ferre non dubitarunt, duabus potiſſimum rationibus adducti. Primam, ex hujuſce generis Crucibus deducebant, quarum nullam extare undecimo ſaeculo anteriorem credebant, vetuſtioremque rebantur eam, quae ad Irenem Alexii Comneni Imperatoris uxorem pertinuit, & a Monteſalconio in ſuo Diario Italico adſertur (*a*). Paulò ante id temporis Sacrorum horum Phylacteriorum uſum inductum exiſtimabant, illumque originem debere victoriae illi celeberrimae Imperatoris Joannis Tzimiſcae, quam ex Bulgaris reliquiſque Barbaris fauſto omine retulit, anno Chriſti DCCCCLXXI. Ille enim Conſtantinopolim ovans intravit ab imagine Deiparae praeceſſus, cui Victoriam illam acceptam referebat. Eventum illum fauſtum Orientis Auguſtis omnique Aulae facile perſuaſiſſe addebant, nullum eſſe Phylacterium contra Barbaros efficacius, quàm Sanctorum Icones & Beatae Virginis, primaſque ferre duxerunt fruſtulum aliquod verae Crucis in Alexipharmacum & tutamen in caſtris adductum. Hinc eſt quod peritiſſimus Ducangius in Diſſertatione XXVI. in opus Joinvillianum, Cruces omnes quotquot novimus, noſtrae adſimiles, poſſeſſoribus pro Phylacteriis tantùm inſerviſſe adſerere non dubitavit. Si igitur a vero non abſonum dicatur poſt Victoriam Joannis Tzimiſcae hunc uſum obtinuiſſe apud Auguſtos Byzantinos, Crucem noſtram Cortonenſem, ajebant, potius Nicephoro Botaneatae, quàm Nicephoro Phocae, ejuſdem nonnullo annorum & Caeſarum intervallo anteceſſori, adjudicandam eſſe.

Altera ratio quae poſtremam hanc ſententiam confirmare videbatur, deducta eſt ex Cruce illa quae Venetiis in Theſauro D. Marci adſervatur quae a noſtra non multum abeſt. Illi nomen inſcriptum eſt Mariae Nice-

(*a*) Pag. 53.

phori Botaneatae uxoris, & a laudato Monteſalconio In Diario Italico adlata eſt. Cultum illum vivificae Crucis facili negotio a viro in uxorem tranſmigraſſe judicabant; ita ut duo efficta fuerint utriuſque commodo paullò diverſa Phylacteria, in quibus partem verae Crucis incluſerint, uti ſolemne pharmacum ad interiores externoſque hoſtes averruncandos. Illud non omittendum, Nicephorum Botaneatem inimicorum aſtu & vi detonſum, detruſumque in Monaſterium anno MXXXI. hinc Sacrum hocce pignus rebantur ſecum adſportaſſe, infortunii ſui ſolamen, quod deinde in Monachorum poteſtatem, & Stephani Illius Scevophylacis manus pervenerit. Utcumque res ſe habeat; quùm Botaneatam ſolo trium annorum ſpatio regnum tenuiſſe animadverterim, nec eo intervallo ullam magni momenti victoriam de Barbaris retulerit, pro Phoca calculum adfero ſaepius victori Gentium barbararum. Quae conditio in Inſcriptione noſtra luculenter expreſſa, attendenda eſt, ceteris relictis conjectamentis. Uſus autem Phylacteriorum altiùs repetendus eſt, ſi verum eſt, quod ajunt Florentini, Crucem illam litteratam quàm in eorum Baptiſterio conſervant, a Carolo Magno eidem Eccleſiae dono datam fuiſſe.

Quod reliquum eſt, Crux Cortonenſis haud certè compacta eſt poſt Aerae Chriſtianae annum milleſimum; hinc eſt quod iis omnibus quaecumque publicam lucem noſtris temporibus viſerunt, dicenda eſt antiquior, & eo etiam nomine multò pretioſior. Characteres certe illud ſaeculum redolent ſi cum allatis a Montfauconio in ſua Graeca Palaeographia conferantur.

Nicephorus Homerico vocabulo hic **Ἄναξ** appellatur, ſed non Inſueto Imperatoribus Orientis more, quibus promiſcuum fuit eo uti ac illo **Βασιλέως**. Imò in Antiquioribus Scriptoribus, Aeſchylo puta, **Ἄναξ Βασιλεὺς** habetur, & in Ariſtophane **Δέσποτ' Ἄναξ** invenitur (*a*). In prima fronte Archetypi voluminis Pandectarum, quod Florentiae eſt, in illo Graeco Epigrammate dicitur: **Βίβλον Ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε**. *Librum Juſtinianus Rex molitus eſt hunc*. Et in fronte Anonymi Menologii Graecorum paullo ante ea tempora, quibus Inſcriptio noſtra, exarati legitur; **Ἄναξ ὅλης γῆς Βασίλειος**. *Rex univerſae Terrae Baſilius*.

Τροπῶται φῦλα βαρβάρων. *In fugam vertit Barbarorum Copias*. Euſebius, ſeu quis alter, in Oratione quam habuit de laudibus Conſtantini quùm plurima quae a divino Crucis Signo Imperator commoda acceperat diſertiſſimè exponeret, illud adjecit: **τούτῳ βάρβαρα φῦλα καθυπετάττετο**, *Hoc ſigno Barbarae gentes ſubactae*. In altera verò Cruce de qua inferiùs verba habebimus, Inſcriptum eſt **νικῶν δι' αὐτὸν δαίμονας καὶ βαρβάρους**, *Vincens per ipſum* (lig. Cr.) *Daemones & Barbaros*. Doctiſſimus Gorius in Diſſertatione ſuperiùs laudata, in Cruce noſtra alluſum non dubitat ad victoriam illam, qua Nicephorus Phocas Saracenos debellavit ſub Ann. DCCCCLXIII.

Expoſita

(*a*) Vid. Spanhem. not. ad Callimach.

Expoſita, ut licuit, Crucis Cortonenſis Inſcriptione, ad alteram hujus monumenti paginam propero, quae nonnullis figuris ornatur. Et primùm ſeni Orbiculi exhibentur, quorum tres in ſumma, tres in ima Tabulae parte. Primus in medio ponitur *Ieſus Chriſtus*. IC̄. XC̄. a dextris Chriſti, & à ſiniſtris adſtant Angeli, *Gabriel* & *Michael*, adpictis nominibus MIXAHΛ. ΓABPIHΛ. Inferiores loculos occupant ὁ Ἅγιος Κωνςαντῖνος & ἡ Ἁγία Ἑλένη, & ὁ Ἅγιος Λογγῖνος. *Sanctus Conſtantinus*, *Sancta Helena*, *Sanctus Longinus*.

Orbiculos adſimiles paſſim videre eſt in veterum Chriſtianorum Sarcophagis & Picturis; quin imò & in Sacris veſtibus, in quibus Cruces cum orbiculis memorat *Anaſtaſius* Bibliothecarius. Qui mos longo tempore obtinuit, uti obſervare eſt in Sacris veſtibus Phrygio opere intextis & auro in Cathedrali Cortonen. à Sylvio *Paſſerinio* Cardinali dedicatis. Graeci Clypeos iſtos Sanctorum imaginibus inſignitos Ἀσπίδας ὀμφαλόεσσας vocitarunt, quod ex Paulo *Silentiario* jampridem adnotaverat Fontaninius (*a*), Latini etiam *Scuta* dixerunt, teſte ſupra laudato Anaſtaſio in vita Leonis III.

Salvatoris effigies promiſſis crinibus, elegantique barba paſſim exhibetur in Nummis Orientalium Imperatorum; adjectis Siglis IC̄. XC̄. In hac tabula Jeſus Chriſtus habens à tergo Crucem dextram protendit binis extenſis digitis; talis enim fuit benedicendi Graecorum Epiſcoporum ratio, quae paululùm immutata ad Epiſcopos Romanos, ceteroſque Eccleſiae Latinae pertranſiit. Siniſtra Chriſtus Dominus Evangeliorum librum tenet, qui quandoque clauſus eſt, ut in hac Icone, quandoque apertus, & tunc in eo videntur exſcriptae litterae A. & Ω. *principium* & *finis*. Plurima quae ad hoc faciunt collegit ex Patribus & penitiori Sacra Antiquitate Cl. Ducangius, quem conſulent qui tanti eſſe exiſtimabunt.

Angelos Graeci non, ut Pictores noſtrates, nudos, ſed veſtitos repraeſentabant. Sceptrum dextra gerunt, quod proximè accedit ad virgam illam Auguſtis Orientis & Conſulibus peculiarem, gemma in apice & flore diſtinctam, quam *ferulam* ſeu Ναρθήκα dixerunt.

In medio inferiori Orbiculo Conſtantinus Maximus repraeſentatur, dextra Sceptrum tenens, in cujus apice Crux. Corona quam capite geſtat margaritis & lapillis contexta, Calyptram nobis commemorat illam **Τῦφαν** appellatam (*b*), hujuſmet Imperatoris inventum. In Venetae Crucis tabula, quam Erudito Commentario explicavit Anſelmus Coſtadonus V. C., idem Coſtantinus viſitur cum *Camaleucio* gemmis ornato, quo uſus eſt Juſtinianus Imperator (*c*). Crux quae in ſummitate Coronae effulget, ex more pariter Orientalium Caeſarum eſt, quem primùm invexit Imperator Juſtinus. Crux verò Sceptro ſeu ferulae affixa in locum Aquilae Romanae

 in

(*a*) Ad Diſcum Peruſin. Diſſert.

(*b*) Ducang de Inf. aevi numiſm. Diſſert.

(*c*) Plura in rem congeſſit laudatus Coſtadonus.

in Sceptro eburneo Conſulari ſucceſſit. Totus denique Conſtantini Maximi veſtium cultus iis temporibus quibus Inſculptum Anaglyphum eſt, mirè reſpondet; Quod declarat prolixa barba; quae nunquam in antiquioribus hujus Imperatoris Numiſmatibus viſitur.

Conſtantinus Maximus apud Graecos excelſo ſemper in loco fuit, qui haud contenti eximiis eum laudibus in coelum efferre, in albo quoque Sanctorum retulerunt. In Tabella Regii Codicis apud Bandurii Antiquitat. Conſtantinopol. depictus eſt cum ejus Helena matre, crucem eandem manu ambo amplexantes, additis Graecis notis ὁ Ἅγιος καὶ εὐσεβὴς Κωνςάντινος ὁ Βασιλεὺς, ἡ ἁγία Ἑλένη ἡ μήτηρ αὐτοῦ. *Sanctus & Pius Conſtantinus Imperator, Sancta Helene mater ejus*. Sequiores aevi Scriptores peculiari titulo vocaverunt τὸν ἰσαπόςολον: Per eum quippè Pax & Libertas Eccleſiae reſtituta, & Religio vera donis ac privilegiis aucta firmataque. Nimius forem, ſi velim praeconia quibus eum ornarunt Patres utriuſque Eccleſiae percurrere. Illud non omittam Conſtantini filios eximia Patris virtute & fortuna commotos, poſt ejus obitum, non ex Patrio more, Apotheoſin, ſed ad ſuperos beatam adſumptionem percuſſo numiſmate teſtatam voluiſſe. Quadrijugo enim invecto curru Imperatori dextra caelitus porrigitur, quae ex nubibus exerta in antiquis Chriſtianis picturis & Anaglyphis Deum Opt. Max. exprimit. Nummulum hunc è Muſeo meo exhibeo:

Decreto etiam Senatus, ut ceteri optimi Principes, Conſtantinus inter Divos relatus eſt. Eutropius expreſsè teſtatur (*a*) & numiſma in quo Epigraphe DV. CONSTANTINVS. PT. AVGG. *Divus Conſtantinus Pater Auguſtorum*. In parte averſa, mulier ſtolata ſtat, dextra bilances habens, Inſcriptio eſt, JVST. VENER. MEMOR. hoc eſt. *Juſta venerandae memoriae*, ſubintellige *ſoluta*. Juſta idem ac ἔθιμα Graecorum. Quae quidem minus Ethnicum ſapiunt, quam priſcorum Caeſarum *Conſecrationes*. Primus hos Nummos recte explicavit Bimardus amicus meus deſideratiſſimus (*b*) Nec ulli ſcrupulum iniciat *Divi* nomen; Nam Auguſti multo etiam poſt tempore cum Chriſti fidem profiterentur, *numinis*, *aeternitatis*, *divinitatis*

(*a*) Hiſtor. lib. 10. cap. 8.
(*b*) V. Memoir. de l'Academ. de Paris Tom. 15. pag. 105. in 4.

vinitatis titulos non reſpuerunt (*a*), & ipſimet leges ſuas, litteras, & reſcriptiones, *Divinas*, *ſacratiſſimas*, & *Oracula* appellaverunt, more à Paganis retento, eoque uti poſſe cenſentes, ad cultum honorificentiamque ſibi debitam a populis confirmandam, abſque ullo Religionis detrimento.

At Conſtantinus plura quoque humanitùs paſſus eſt; nec ſua illi vitia defuerunt, quae quidam magni nominis Auctores crimina appellare non dubitarunt. Obiicitur primùm immanitas & praepropera, qua ſe rapi paſſus eſt, ira in caede Criſpi filii & Fauſtae uxoris decernenda. Dein jurisjurandi violata religio in Licinii Patris & Licinii Caeſaris morte procurata: Demùm priſcae Religionis inſanos cultores abiiciendi metus; Nam licet Deo vero Aedes à ſolo excitaverit, votaque illi nuncupaverit, ejuſdemque adſeclas perpetua tuitione defenderit, vix tres ante obitum menſes inter Catechumenorum numerum adſcitus eſt Helenopoli; quod diſertiſſimè probavit Henricus Valeſius in Notis ad Euſebium; & infirmare non audet Tillemontius (*b*), aliique melioris notae Scriptores. Conſtantius quoque ejus filius & partis Imperii haeres Chriſtianus *Clinicus* fuit, ex teſtimonio Athanaſii, Socratis, Philoſtorgii & Chronici Alexandrini; nam in rebus omnibus patris exemplum ſequi ſibi lege conſtituerat.

Haec adjecimus occaſione tituli liberaliter nimium à Graecis Menologis Conſtantino conceſſi. Caeterum *Sancti*, *Sanctiſſimique*, *Beati*, & *Beatiſſimi* titulos inter ſexcentos alios ex adſentatorum penu depromptos uſurparunt Imperatores Ethnici, & Chriſtiani uſque ad Othonem primum; quod qui in hiſtoria prorſus hoſpites non ſunt optimè norunt (*c*). Graeci Imperatores ſe *Sanctos* in ſolemnioribus ab ipſo Conſtantinopolitano Patriarcha peculiariter appellari voluere, teſte Codino, aliiſque probatis Scriptoribus. Conſtantinum verò Latina Eccleſia conſtanter in Sanctorum albo inſcribere recuſavit. S. Hieronymus, Lucifer Calaritanus, Severus Sulpicius, & Ruffinus de Arrianiſmo ſuſpicantur; a qua nota non ſatis vindicarunt ejuſdem advocati, Natalis Alexander & Bollandiſtae, ut animadvertit Benedictus XIV. Eccleſiam Catholicam hoc ſaeculo beans in Opere ſuo *de Canonizatione Sanctor.* Fruſtrà igitur in medium adfertur cultus illi in Anglia, Belgio, & Sicilia nimium liberaliter datus (*d*).

Helenae & Longini Scuta remanent obſervanda. Helenae capitis diadema ex eo genere eſt quod *Τυμπανιον* Graeci appellaverunt, cui non abſimile videre licet in Theodora Auguſta in tabula VI. Dufreſniana. De Helenae,

(*a*) Pontificis Max. titulus uſque ad Gratianum locum habuit. Concinit Inſcriptio extans Romae in Capitolio veteri

DIVO . AC . VENERABILI
PRINCIPI . CONSTANTINO
PATRI . PRINCIPUM
MAXIMORUM
&c.

In Muſ. Veron. 251.

(*b*) Hiſtoire des Emper. tom. IV. notar. pag. 658. & 659.

(*c*) Plura videſis apud laud. Coſtadonum pag. 17. Boldett. ſopra i Cimiter. de' Martiri pag. 379.

(*d*) Haec & plura laud. Coſtadon. ubi ſupra.

lenae, quae in Neapolitano marmore *piiſſima ac venerabilis femina* audit, Sanctimonia, te ad Graecos Agiologos amandari ne graveris.

Militem illum qui lancea Chriſti demortui latus effodit viſum eſt nonnullis *Longinum* appellare, & inter Sanctos referre; plura de eo fidenter ſane dicta, certi nihil. Eum Graeculi martyrium autumant conſecutum propè Tyanas in Cappadocia. Hic monachali habitu repraeſentatur, quo illi nihil ſanctius habuerunt. Crucem parvulam dextra gerit Graecanico item more; nam eâ Sanctorum dexteras perpetuò munitas in Tabellis Duſreſnianis conſpicimus.

Quatuor figurae ſtantes quae in Tabulae noſtrae area obſervantur indictae non abibunt; Prima monialis habitu conſpicua Deipara eſt, id adcinente appoſita Epigraphe M̄P̄. ΘT̄. μητὴρ θεȣ̃. *Mater Dei*. Extenſis manibus precantis in morem frequentiſſimè in nummis Conſtantinopolitanis, in gemmis exſculptis, in Picturis, & in Lithoſtratis operibus effingebatur, additis ubique nominis notis.

Qui ad laevam cernitur demiſſa Graecanica veſte vir indutus, Divus eſt Joannes Baptiſta; inſcriptum ſiquidem eſt ὁ Ἀγιος Ἰω̄ ὁ Πρόδρομος, *S. Joannes Praecurſor*. Sic homo iſte quo *major non ſurrexit* a Clemente Alexandrino appellatur ἡ φωνὴ πρόδρομος τȣ̃ Λογȣ̃, *Vox Verbum praecurrens*. Ipſe enim praemiſſus eſt adventui Meſſiae, & conſtitutus Limes quidam ad quem deſineret Judaiſmus, a quo inciperet Chriſtianiſmus, ut Tertulliani verbis utar. Non villoſa pelle ſeminudus induitur, uti apud Pictores noſtrates, ſed digniori habitu, *longaque in veſte Sacerdos*.

Tertium locum obtinet ὁ Ἅγιος Στέφανος, *Divus* ſcilicet *Stephanus* Protomartyr. Jungit manus ſupplicantis habitu, & tunica & pallio ſpectandus adparet. Stephanus Scevophylax & hujus monumenti auctor, Sanctum ſibi nominis datorem, in eo locum habere voluit.

Quartam tenet ſedem ὁ Ἅγιος Ἰω̄ ὁ Θεόλογος, *S. Joannes Evangeliſta*. Librum ille Evangeliorum gemmis ornatum, quorum Scriptor extitit, ſiniſtra gerit. Cl. Calmetus Joannem ait plerumque *Theologum* idcirco vocari, quod altiſſimarum fuerit revelationum particeps, quodque praeſertim ſublime adeò initium Evangelio ſuo adpoſuerit; Unde & Tonitrus filius appellatus.

Venio nunc ad univerſum noſtrum ſacrum Monumentum, ejuſque uſum & inſignem raritatem. Huiuſmodi Thecas Graeci vocarunt φυλακτήρια, quibus Sanctorum Reliquiae conſervabantur, Latino-barbari Scriptores *Filateria*; Franci veteres *Filatieres* dixerunt (*a*) *Aldovrando Regi tranſmittere Filateria curavimus*, ait Epiſtola S. Gregorii Papae (*b*). Earum

(*a*) Le Roman de Garin
Ne filatieres, ne Crucifis dorès.

(*b*) Lib. XII. Ep. 7. Hebraeorum Totaphot, & Thephilim Phylacteriorum quoque ſpecies erant. Vid. Spenceri Diſſert. ad libr. de legibus Haebraeorum, Cantabrig. 1727.

Digitized by Google

rum quaedam minora, majora quaedam; incluſum plerumque habebant vivificae Crucis fruſtulum. Minora collo appendebantur, ex quo uſu vox *ἐγκόλπιον* nata, *κολπὸς*. n. *ſinus* eſt; a quo ni fallor, Epiſcopis, auream crucem in ſinu dependentem geſtare ſacris reliquiis refertam, uſu venit. Orientis quoque Imperatores perpetuò Crucem ſinu ferre conſueverunt, & cum domi manerent, & cum contra hoſtes caſtra moverent. Nummos habemus eorumdem in quibus *Encolpium* perſpicuè exhibetur. Sed de Encolpiis & Phylacteriis conſulendus Ducangius in Diſſert. XXVI. ad Joinvillam (*a*).

Majora Phylacteria, ad quae noſtrum certè pertinet, in Eccleſiis ſtatuebantur Populorum venerationi. Horum plurima viſuntur adhuc in Occidentalium Eccleſiarum theſauris, ex Oriente adſportata. De duobus verba habet laudatus Ducangius quae in Galliis extant, eaque eruditiſſime, ut ſolet, explicat. Primum publicè proſtat in Grandimontana Abatia Lemovicenſi (*b*), de quo diſſeruit etiam Franciſcus Ogerius. Juvat Inſcriptionem eiuſdem hic referre, quum admirandae illae Duſreſnianae Diſſertationes [quod dolendum!] ad manus omnium non ſiut. Ita Cruci Inſcriptum eſt.

Βραχὺν ὑπνώσας ὕπνον ἐν τριδενδρίᾳ
Ὁ πανβασιλεὺς καὶ Θεάνθρωπος Λόγος,
Πολλῆς ἐπεβράβευσε τῷ δένδρῳ χαρίν.
Ἐμψύχεται γὰρ πᾶς κυρούμενος νόσοις,
Ὁ προσπεφευχὼς τοῖς τριδενδρίας κλάδοις,
Ἀλλὰ φλογωθεὶς ἐν μέζῃ μεσημβρίᾳ
Ἔδραμον, ἦλθον, τοῖς κλάδοις ὑπεισέδυν;
Καὶ τῇ σκιᾷ δέχου με, καὶ καλῶς σκέπε,
Ὡς συσκιάζων δένδρον ἅπασαν χθόνα,
Καὶ τινα Ἕρμαν ἐνστάλαζεν μοι δρόσον,
Ἐκ Δουκικῆς φυέντι καλλιδενδρίας,
Ἧς ῥιζότρεμνον ἡ Βασιλὶς Εἰρήνη
Ἡ μητρομάμμη, τῶν ἀνάκτων τὸ κλέος,
Ἀλεξίου κρατοῦντος Αὐσονῶν δάμαρ.
Ναὶ ναὶ, δυσοπῶ τὸν μὲν φύλακά μου,
Σὸς δοῦλος Ἀλέξιος ἐκ γένους Δούκας.

Id eſt

Quum brevem dormiſſet ſomnum in triplici Arbore
Univerſi Rex, Deus idem ac Homo Verbum,

Multam

(*a*) Pag. 310. Edit. Reg. Pariſ. in fol. 1668.

(*b*) *L' Abaye de Gramont en Limouſin.*

Multam gratiam impertitus eſt Ligno:
Refrigeratur enim omnis morbis inflammatus
Quicunque confugit ad ramos triplicis Arboris.
Aſt Ego peruſtus in medio meridie
Cucurri, veni, ramos ſubii;
Tu vero umbra tua ſuſcipe me & pulchre tege,
O Arbor inumbrans totam terram,
Et modicum rorem Hermon mihi inſtilla
Qui ortus ſum ex ſtirpe illuſtri Ducarum,
Cuius ſtirpis ſurculus eſt Imperatrix Irene
Mater Aviae meae, Decus Regum,
Conjux Alexii Romanorum Imperatoris.
Certè veneror te unicum Servatorem meum
Ego famulus tuus Alexius origine Ducas.

Hoc igitur Phylacterium ad Gentem Ducicam pertinuit: Alexius Ducas ab Irene Ducaena Imperatoris Alexii Comneni uxore genus trahebat, quae mater fuerat aviae ſuae. Vixit ille circa ann. 1166. Dono datum fuit ab Amalrico Rege Hieroſolymitano, Priori Grandimontenſi Wilhelmo VI. ann. 1174.

Alterum Phylacterium, de quo egit Ducangius, illud eſt quod in Monaſterio Montis S. Quintini in Picardia adſervatur. Illud autumant a Nevelone Epiſcopo ab Conſtantinopolitana peregrinatione redeunte monacho accepiſſe, imò adhibita conventione cum brachio S. Morandi Aurelianenſis, & cum brachio S. Firmini Epiſcopi & martyris permutaſſe. Graeco eſt artificio fabrefactum, encauſtico opere in figuris quamplurimis quibus ſtipatur, quarum quaeque adpoſitum habet nomen ad latus, perpendiculari linea efformatum, ut in Cortonenſi Phylacterio. Ejus auctor eſt Monachus, qui hiſce adjectis carminibus ab obſcuro emergere loco nititur.

Οἱ τὸν δὲ προσκυνοῦντες εὐσεβεῖ νοΐ,
Καὶ τῷ Λόγῳ φέροντες ὕμνον εὐμενῆ
Εὔχεσθε, κἀμοὶ τῷ Μοναχῷ Τιμοθέῳ
Ὅπως γένηται μοι βοηθὸς καὶ λιμὴν
Ῥύσῃς τε τῶν πολλῶν τάχει μου πλημμάτων.

Id eſt:

Vos qui mente pia hoc Sacrum lignum adoratis,
Et Verbo hymnum benevolum offertis,
Orate & pro me Monacho Timotheo,
Ut ſit mihi adjutor & portus,
Et me confeſtim à peccatis meis liberet.

In

In altero Opuſculo hanc eandem Spartam ornavit Ducangius, in Tractatu nempè hiſtorico Capitis S. Joannis Baptiſtae (*a*). In eo in medium profert Crucem Graecanicam litteratam vivificum lignum cuſtodientem, quae in *Ambianenſi* (*b*) Eccleſia publico cultui exponitur. Haec, ut reliquae, a Conſtantinopolitanis ſacrariis advecta plures orbiculos habet cum nominibus Sanctorum inſcriptos, ea forma quae in noſtra Cruce viſitur.

Pleraque igitur, ut vidimus, hujuſmodi Phylacteria inſcriptiones & carmina prae ſe ferunt, quae vel poſſeſſoris nomen, vel reliquiarum ad noxia avverruncanda vim indigitarent. Ex eo genere ſunt Carmina illa Nicolai *Calliclis*, Imperatoris Alexii Comneni Archiatri, Phylacterio verae Crucis adpoſita, quod ad Imperatoris hujus uxorem Irenem pertinebat; & carmina ejuſdem in illuſtriſſimae feminae & Poëtriae Phylacterio exarata, celebris Annae nempè Comnenae, Alexii & Irenes filiae, quod ab Eudoxia ſorore ſua dono acceperat, quùm a marito ſuo ſeparata in Monaſterium ſeceſſiſſet. Haec referre ſupervacaneum duxi, cum *Calliclis* Opera facilè reperiri poſſint, & praecipuè inter Poetica *Theodori Prodromi*, *Xanthopuli*, & aliorum, edita typis Joannis *Bebelii* anno 1538. in 8. curante Joanne *Hontero* & Hieronymo *Guntio* (*c*).

Veteris alterius Crucis argenteae Schema, à noſtro non abludens, cuique inſerta eſt verae Crucis particula, ab Anna Gonzaga Clinienſi, Eduardi Principis Palatini conjuge, monaſterio Sangermanenſi oblatum, Graecoſque verſus prae ſe ferens, Bernardus Montfauconius in ſua Palaeographia Graeca explicavit, primumque Mabillonius in medium protulerat in Opuſculo ſuo de Sanctis ignotis. Hoc Manuelis Comneni Phylacterium fuit.

Alterius quoque meminit literatae Crucis praelaudatus Auctor in ſuo Diario Italico, quae adſervatur in Cimeliarchio S. Marci Reipublicae Venetae. Ea inter pretioſiora Irenes Ducaenae, Manuelis Imperatoris Aviae, & Alexii Comneni uxoris fuerat, & CPtanae Eccleſiae dono data eſt (*d*).

Iconem Graecae Crucis Monaſterii Augienſis protulit nuper Magnoaldus Ziegelbaur Ord. S. B. & ejuſdem Inſcriptionem adjecta Diſſertatione explanavit Dominicus Brichierus Columbus V. C. Habes etiam apud Gruterum Crucem litteratam (*e*) Trajecti ad Moſam extantem, ex auro & gemmis artificioſe confectam, in qua pars de Chriſti Domini Cruce incluſa. De illa Gretzerus loquitur (*f*), habet loculamenta, Icones octo, & verſus Jambos, ut noſtra.

D Demum

(*a*) Traité Hiſtorique du Chef de S. Jean Baptiſte par Charles du Freſne Sieur Ducange a Paris 1645. in 4.

(*b*) Cathedralis *d'Amiens* ſub invocatione B. M. Virginis.

(*c*) Ducangius hos verſus recudi curavit in Notis ſuis ad Alexiadem Annae Comnenae ad pag. 424.

(*d*) Ejus Inſcriptionem a Salvinio emendatam denuò protulit Cl. Gorius in Diſſert. de Mitrato Capite Jeſu Chriſti pag. 99.

(*e*) Inſcript. Theſ. pag. MXLVIII. edit. Amſtel. 1707.

(*f*) De Cruce Tom. 3. lib. 4.

Digitized by Google

Demum in Venetae Reipublicae Lipſano-theca aliud videre eſt ex vera Cruce confictum Phylacterium, cui inſculpta Graeca Inſcriptio nomine *Mariae* Auguſtae *Nicephori Botaneiatae* Uxoris condecoratur. Inter ſpectatiſſimas habetur, quae pariter Venetiis extat in Monaſterio S. Michaelis de Muriano, ante XI. ſeculum Crux efficta cum Graecis Characteribus, & figuris Conſtantini & Helenae Augg., cui explicandae operam navavit Anſelmus Coſtadonus in libro illo Goriano, cui titulus, *Crux Dominica*. Florentiae 1749.

Alias Cruces Dominicas à Noſtra non abſimiles commemorare longi operis eſſet nec fortaſſe utilis, & certè faſtidioſi.

Quae adnotavimus, Sapientiſſime Praeſul, tibi ſatis eſſe debent, ut noſtrae Urbis ſors invidiâ digna haberi poſſit, quae tam Sacro, tam pretioſo, tam raro Monumento beata, ut & aliis nominibus clara, inter Italiae ceteras caput extollere jure meritoque poſſit. Vale.

F I N I S.

CL. VIRI

BERNARDI MONTFAUCON

DE CRUCE CORTONENSI TESTIMONIUM

Philippo Abbati Venuto Amico Suo B. M. S. P. D.

Monumentum Sacrum, cujus Ectypum me inviſens attuliſti attentis oculis perluſtravi, dignumque publica luce cenſui. In Crucis Cortonenſis parte anteriore primo ponuntur ſupra Crucem tres dimidiatae imagines in rotundo limite. Primus in medio ponitur Chriſtus habens a tergo Crucem cum hac Inſcriptione $\overline{\text{IC}}$ · $\overline{\text{XC}}$ · id eſt *Ieſus Chriſtus*.

A dextris Chriſti eſt Angelus Michael cum alis ſuis & hac Inſcriptione MIXAHΛ *Michael*.

A ſiniſtris Gabriel cum alis ſuis & inſcriptione ΓΑΒΡΙΗΛ *Gabriel*.

Infra repraeſentatur Crux, & in ſuprema parte Crucis ad latus dextrum Maria Virgo depingitur cum hac Inſcriptione $\overline{\text{MP}}$. ΘΥ. MHTHP ΘΕΟΥ. *Mater Dei*. Ad latus vero ſiniſtrum S. Joannes Baptiſta cum inſcriptione, quae ita legi debet ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ πρόδρομος *S. Joannes Praecurſor*.

In

Digitized by Google

In infima Crucis parte ad dexteram repraeſentatur S. Stephanus cum hac inſcriptione ὁ Ἅγιος Στέφανος *Sanctus Stephanus*. Ad ſiniſtram verò S. Joannes Evangeliſta cum hac inſcriptione ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεόλογος *S. Joannes Theologus*. Ita ſaepè inſcribitur.

Infra Crucem tres dimidiatae imagines in rotundo limite habentur; quae in medio eſt Conſtantinum Imperatorem cum hac inſcriptione crucem tenentem repraeſentat ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος *Sanctus Conſtantinus*, ad dexteram ejus eſt *Sancta Helena* cum hac inſcriptione, ἡ ἁγία Ἑλένη ad ſiniſtram *S. Longinus* crucem tenens cum hac inſcriptione ὁ ἅγιος Λογγῖνος.

In Crucis Cortonenſis parte poſteriore duae Inſcriptiones ponuntur, quarum prima in medio tabulae habetur, ſecunda verò ad oram circumponitur. Prima ſic legitur Jambicis Verſibus:

Καὶ πρὶν κραταιῷ δεσπότῃ Κωνσταντίνῳ
Χριστὸς δέδωκε σταυρὸν εἰς σωτηρίαν
Καὶ νῦν δὲ τοῦτον ἐν Θεῷ Νικήφορος
Ἄναξ τροποῦται φῦλα Βαρβάρων ἔχων

Id eſt:

Prius potenti Domino Conſtantino
Dedit Chriſtus Crucem ad Salutem.
Nunc quoque hanc (Crucem) *in Deo habens Nicephorus*
Imperator fundit Carbarorum turmas.

Secunda inſcriptio ad oram extremam Tabulae.

Ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Θεοῦ Σοφίας σκευοφύλαξ Στέφανος τῇ θρεψαμένῃ Μονῇ εὐνόθης προσφέρει. Id eſt, *Stephanus Cuſtos Cimeliorum Magnae Eccleſiae Dei Sophiae* ſeu Sapientiae (hanc Tabulam) *Monaſterio quod ſibi alimenta ſuppeditavit in ſignum grati animi offert.*

Scribebam Pariſiis in Monaſterio Sangermanenſi a. d. 5. Martii 1740.

Ex

Ex Aere hujus magnitudinis; litteris, Columnis, & Cruce ex Argento. Lego Θεῦ Χάρις Γ . . . Βοήθει . Gratia Dei NN. adjuva. *Adſervatur in Muſeo Etruſco Cortonenſi. Pondus ad hoc accedens habes in Muſeo Mediceo, a Cl.* Gorio *publici Juris factum.*

FINIS.

Digitized by Google

DE INVENTIONE ET CULTU
VERAE CRUCIS D. N. J. C.
DIATRIBA
ADVERSUS HENRICUM KIPPINGIUM
ET ALIOS.

Conſtantiniano aevo Redemptoris N. J. C. Crucem Chriſtianae Reipublicae praeſidium & decus inventam eſſe, paucis probare ſuſcipimus, ad reprimendam praecipuè quorumdam audaciam qui hujuſce hiſtoriae fidem in ambiguo ponunt, & Crucis cultores perpetua nota erroris adficiunt. Fidenter ſanè, ut ſolent iſti, nec libero judicio, nullaque alia ratione moti, praeter quàm quod nulla mentio apud Συγχρόνους Auctores, praeſertim Euſebium Caeſarienſem in Vita Conſtantini Magni, de verae Crucis inventione reperiatur. At haec nullius momenti eſſe debere ad evellendam conſtanti ſeculorum ſerie in Eccleſia Catholica receptam hiſtoriae fidem, nemo eſt qui non videat. *Non omnia* ait Auguſtinus (*a*), *quae facta ſunt, ſcripta inveniuntur, verumtamen facta eſſe ex caeteris documentis probatur*, Nec tamen auctoritate prorſus deſtituimur; Cyrilli Hieroſolymitani, Ambroſii, Paulini, aliorumque Eccleſiae Patrum opera conſulere utcumque ne pigeat, & eorum eam in rem non deſpicienda habebimus teſtimonia. Et licet doctorum hominum ſententiâ, & praecipue Photio teſte (*a*), Oratorio magis more quam Hiſtorico, vitam Conſtantini conſcripſerit Euſebius, plurimaque omiſerit quae ad illius praeclara geſta non facerent, idem tamen ipſe, aliàs, ut in Commentario ad Pſalm. 87. memorat ad Chriſti ſepulchrum perpetrata prodigia

(*a*) Epiſt. 108. ad Seleuc.
(*b*) Cap. 127.

gia his additis verbis: Εἰ δὲ τις νῦν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀμφὶ τὸ μνῆμα, καὶ τὸ μαρτύριον τῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιτελεσθεῖσι θαυμασίοις ἀληθῶς εἴσεται ὅπως πεπλήρωται ἔργοις τα τεθεσπισμένα. *Si quis verò apud nos de peractis mirandis circa monumentum & Sepulcrum Salvatoris noſtri recte ſciet &c.* Quaenam fuerint haec miracula non auſim adfirmare, licet non dubitet Cl. Montfauconius (*a*) ad eadem ipſa quae a Rufino, Socrate, Sozomeno, & Theodoreto memorantur referre. *Verum*, inquit ille, *hic de miraculis agi quae à Rufino, Sulpicio Severo, Socrate, Sozomeno, & Theodoreto recenſentur, ne ambigas.*

Idem Euſebius in Oratione de laudibus Conſtantini ait, Baſilicam ab eodem auguſta munificentia extructam ad Chriſti Sepulcrum, quam Ἀνάστασιν, & μαρτύριον appellarunt Sacrarum rerum Scriptores, ornatam deinde, auctamque, non tantum honoris cauſſa, & Chriſti reſurgentis memoria, verum etiam in Divinae veraeque Crucis obſervantiam. Κατ' αὐτὼ δὴ τὸ σωτήριον μαρτύριον (ita ſaepius Chriſti Sepulcrum vocat) οἶκον εὐκτήριον παμμεγέθε, νεώντε ἅγιον τῷ σωτηρίῳ σημείῳ πλουσίως καὶ δαψιλέσι κατεκόσμει φιλοτιμίαις, μνῆμα τε μνήμης αἰωνίυ γέμον, αὐτά τε τῦ μεγάλυ σωτῆρος τα κατὰ τῦ θανάτυ τρόπαια, λόγυ παντὸς κρείττοσιν ἐτίμα καλλωπίσμασι. *Ad locum Dominici Sepulcri Baſilicam eximiae magnitudinis, & Aedem Sacram in honorem Crucis Servatricis omni magnificentiae genere exornavit, idemque Monumentum Salvatoris, ſempiterna memoria dignum, illiuſque Tropaea adverſum mortem erecta ornamentis quae dici nequeunt inſignivit.* Aedes iſta ab Auctore Chronici Alexandrini dicta pariter eſt Ἐκκλησία τῦ ἁγίυ σαυρῦ *Eccleſia Sanctae Crucis*; Et a Baſilio Seleucienſi Ἐκκλησία τῦ σαυρῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως. *Eccleſia Crucis & Reſurrectionis*; ob Crucem procul dubio illic inventam, & praecipuo honore cultam Reparatoris noſtri, quae recte ſub illa *mortis Tropaea* poteſt enumerari.

Quibus conlatis, aequo animo oportet in Cyrilli Hieroſolymitani ſententiam deſcendere, qui in Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem Sanctae Crucis inventionem Conſtantinianis temporibus adſignare non dubitat; & in Cathecheſibus ſuis in ſuprà laudata Eccleſia dictis, & praeſertim in decimâ ad illa verba; *Unus Dominus Jeſus Chriſtus*, plurima mortis Chriſti argumenta proferens, inter ea locum quoque tenet, lignum vivificae Crucis, in ea Aede adſervatum, cujus particulas longè latèque per univerſam terram à Chriſtianorum pietate adſportatas teſtatur: Τὸ ξύλον τὸ ἁγίον τῦ σταυρῦ μαρτύρει, μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν φαινόμενον, καὶ διὰ τῶν κατὰ πίστιν ἐξ αὐτῦ λαμβανόντων, ἐντεῦθεν τὴν οἰκυμένην πᾶσαν σχεδὸν ἤδη πληρῶσαν. *Lignum Sanctae Crucis teſtis eſt, quod ad hodiernam diem apud nos apparet, & quod per illos qui fidem ab eo* (ligno) *acceperunt, hinc univerſum*

ferè

(*a*) In praelimin. ad Euſeb. in Pſalm. c. 7.

ferè orbem replevit. Et in Cathechesi XIII. Ἐλέγχει με τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον τὸ κατὰ μικρὸν ἐντεῦθεν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ λοιπὸν διαδοθέν. *Id mihi probat Crucis lignum, quod hinc in poſterum univerſo Orbi ſeſtim traditum eſt.* Et in Cathech. IV. Καὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ πᾶσα λοιπὸν ἡ οἰκουμένη κατὰ μέρος ἐπληρώθη. *Et ligno Crucis tota deinceps univerſa terra ubique repleta eſt.* Scio equidem nonnullos vim auctoritatis tanti ponderis eluſuros loca haec in Catecheſibus Cyrillianis interpolata adſutaque recentiori manu exiſtimaſſe; & uti apocripham ad Conſtantium Epiſtolam reiicere. In ea enim Jeſu Chriſti Crucem Conſtantini temporibus repertam luculenter ſcribitur, & de mirifica apparitione rutilantis Crucis ſupra Hieruſalem ſermo eſt, de qua & Sozomenes cap. 4. lib. 4. Sed non eſt hic locus, nec tanti, eorum futiles conjecturas & tentamina obtundere, quùm hoc latè egerint eruditus Vir Natalis Alexander ad IV. Hiſt. Eccleſ. ſeculum (*a*), & Ellies Dupin, & Thomas Milles, & Guillelmus Cave. Operae pretium tamen eſt verba referre Guillelmi Lowth, Calvinianae Religioni addicti hominis, in Notis ſuis ad Socratis lib. 1. cap. 17. quibus ille indubiam Conſtantiniano aevo Sanctae Crucis inventionem, licet tacente Euſebio, pluribus adſerit: *Haec* inquit, *hiſtoria de inventione Sanctae Crucis non occurrit apud Euſebium in loco huic parallelo lib. 3. de vita Conſtantini cap. 28. Verum Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus, qui eodem ſeculo vixit aperte teſtatur lignum Sanctae Crucis Imperatori Conſtantino divinitus oſtenſum, in Epiſtola ad filium ejus Conſtantium; item in Catecheſi de ejus inventione loquitur, ut de re omnibus nota, quocirca de hiſtoriae hujus fide dubitari non poteſt.*

Helenae Auguſtae Conſtantini matri datum caeleſti ſuffragio Dominicae Crucis theſauro potiri, cuicumque Chriſtifidelium perpetua traditione compertum eſt. De illa pientiſſima Imperatrice haec ait Eutropius: (*b*) *Salvatoris verò Crucis partem quidem aliquam filio diſtribuit, quàm Conſtantinus ſuſcipiens, & credens ſalvari Civitatem ubi haec particula ſervaretur, in ſua ſtatua (ſicuti fertur) in foro Conſtantini poſita, ſuper Columnam Porphireticam devotè condidit, reliquam verò partem in argentea theca clauſam, Machario Sacerdoti Civitatis reliquit, & undique congregans artifices, maximas illi ornataſque Eccleſias aedificavit.* Devotum hocce munus Helenae Auguſtae memorat quoque Divus Ambroſius in morte Theodoſii (*c*). Quibus addere poſſem decantatam illam S. Ligui multiplicationem ex adſertione D. Paullini, & ſupralaudati Epiſcopi Hieroſolymitani; verùm haec impiis perditâ operâ obiiciuntur, piiſque Dei in mirandis omnipotentiam in dubium revocare grande nefas.

Vani igitur Henrici Kippingii conatus, qui in Diatriba de Cruce contra Baronium & Spondanum lib. 2. cap. 8. Antiquit. Romanar. Sulpicii Severi de Crucis ſub Conſtantino Inventione teſtimonium (*d*) funditus conten-

(*a*) Cap. 6. art. XII.
(*b*) Lib. 2.
(*c*) Oper. T. V. Concion. 3.
(*d*) Lib. XI. hiſt. Sacrae cap. 48.

Digitized by Google

contendit evertere. Nec illum movet tantorum Eccleſiae Catholicae Patrum pro nobis ſuffragium; illo quippè nititur debili argumento, nos interrogans, quo fit, quòd veteres illi Chriſtianae ſidei primogeniti *Crucem in pretio non ſervaverint; nam Judaei qui honeſto Sepulchro non prohibuerant Servatoris corpus, id non vetuiſſent*. Ad ea ſiquidem reſpondemus, quod licet de hoc ſileant Scriptores, erroris reprehendendus non eſſet, qui in Joſephi & Nicodemi poteſtatem veniſſe cum Chriſti corpore Crucem etiam, & cetera mortis ſuae inſtrumenta exiſtimaverit; ita ut poſt Chriſti triumphum in monumenti fornice repoſuerint; quo loci ea omnia, ex Socratis, Sozomeni, & Theodoreti ſententia, inventa dein eſſe feruntur: Nec immerito priores illi Chriſtiani magna cura ſervarunt, aedificata ad Chriſti monumentum Aede, utpote Reſurrectionis Domini noſtri illuſtre *μνημόσυνον*. Ex ea pariter cauſſa ſub Hadriani Imperatoris aetatem loci illius ſanctiſſimi ab Ethnicis procurata pollutio eſt, extructa ibi & dedicata Veneris Aede; exiſtimantibus eo pacto Chriſtianorum obviam ire (quae erat eorum nox!) ſuperſtitioni, an rectius Pietati & Divino egregio cultui, qui cum erga Chriſti Sepulchrum adeò tenax, nulloque tempore interruptus habeatur, à vero abſonum non eſt Crucis etiam Tropaeum parili ſtudio ſervatum, parilemque illi cultum adhibitum.

Memoratus Euſebius, lib. 3. geſtorum Conſtantini Max. idemque Imperator in Epiſtola Machario Hieroſolymitano Epiſcopo data (eidem, ni fallor, de quo ſuprà Eutropius) Divinae Providentiae prodigium rentur, Chriſti Coenotaphii permanens integrumque Opus, adversùs Inferorum aſtus & Paganorum rabiem ad ea uſque tempora ſartum tectumque, quibus *Orbi Criſtiano Pax reſtituta eſt*; ſibique non injuria gratulantur quod feliciter fortunatèque ea aetate quaeſitum fuerit, & ſub tanta prophanae Aedis ruderum terraeque illapſae congerie repertum: quod ſi ea cura, tantoque portentorum pretio conſervatum Coenotaphium patet, cur dubitandum idem in Crucis Dominicae favorem non factum, a qua *pretium pependit Saeculi*? Traditio ſiquidem de poſteriori Crucis inventione tanto Patrum conſenſu comprobatur, ut de ejuſdem exiſtentia dubitandi locus nullatenùs remaneat.

Cruces verò vel depictas vel inſculptas, ex antiquiſſimo in Eccleſia ritu ſexcentis monumentis, etiamnùm exiſtentibus comprobato, à primoribus etiam Chriſtifidelibus cultas facili negocio demonſtrarem (nam de ſequioribus nec iſti ipſi mirifici σταυρομάχοι inficiantur) ſi quidquam me apud Magiſtrorum in verba juratos profecturum ſperarem. Probationum vim omnem eludere ſeſe exiſtimant, advocato Minutii Felicis teſtimonio aperte declarantis: *Cruces nec colimus nec optamus*. Quae verba licet aequiùs interpetrari poſſint de cultu Deo Opt. Max. tantùm proprio, liceat interrogare, quò fit, ſi Cruci à prioribus Chriſtianis cultus nullus adhibitus, quòd apud eundem Minutium Pagani illos de hoc ipſo interpellarunt? Cui hoſtium objectioni

ctioni licet vel cautus nimiùm, vel non benè doctus Romanus Patronus reſpondeat, *Cruces nec colimus, nec optamus*, & veluti calumniam eorum cultum reiiciat, rei Chriſtianorum ex ceterorum ſui temporis fidelium ſententia haud rectè conſuluit; ſiquidem Tertullianus, qui Minucium aetate praeceſſerat, rem non ratus obveiandam, hunc cultum apertè profeſſus eſt, & pro virili, variis additis in id argumentis, ab oſorum calumniis non abuuit eximere. *Sed qui nos Crucis Antiſtites adfirmat* (ait Scriptor eloquentiſſimus lib. 2.ad nation. cap. XII.) *conſectaneus erit noſter. Crucis qualitas ſignum eſt de ligno, etiam de materia colitis penès vos cum effigie. Quamquam ſicut veſtrum humana figura eſt, ita & noſtrum ſua propria. Viderint nunc liniamenta dum una ſit qualitas, viderint formam dum ipſum ſit Dei corpus, Quod ſi de hoc differentia intercedit, quanto diſtinguitur a Crucis ſtipite Pallas Attica & Ceres Pharia, quae ſine forma, rudi palo, & ſolo ſtaticulo ligni informis repraeſentatur* (*a*). *Pars Crucis & quidem major, eſt omne robur quod de recta ſtatione defigitur. Sed nobis tota Crux imputatur cum antenna ſcilicet ſua, & cum illo ſedilis exceſſu* (*b*). *Hoc quidem vos incuſabiliores, qui mutilum & truncum dicaſtis lignum, quod alii plenum & ſtructum conſecraverunt. Enimverò de reliquo integra eſt religio vobis integrae Crucis, ſicut oſtendam. Ignoratis autem originem iſtam Deis veſtris de iſto patibulo proveniſſe .... Crucem igitur conſecratis a qua incipitur conſecratus ... Victorias ut numina, & quidem auguſtiora, quanto laetiora veneramini, Cruces erunt quodammodo inteſtina Tropaeorum. Itaque in Victoriis & Cruces colit Caſtrenſis Religio, Signa adorat, Signa dejerat, Signa ipſi Jovi praefert. Sed ille Imaginum ſuggeſtus, & totius auri cultus, monilia Crucum ſunt.* (*c*) *Sic etiam in Cantabris atque Vexillis, quae non minori ſanctitate militia cuſtodit, Siphara illa veſtes Crucum ſunt; erubeſcitis, opinor incultas & nudas Cruces colere.*

Quis paullò oculatior ex hoc loco non hauſerit veteres Chriſtianos Cruces paſſim & ſine verae Religionis labe coluiſſe? Cultus a Paganico plane diſtinctus; quod idem Minutius Felix in hoc, uti & in plurimis Tertulliani haud parcus expilator, fateri alias non erubuit. *Vos plane* inquit ille, *qui ligneos Deos conſecratis, Cruces ligneas ut deorum noſtrorum partes forſitan adoratis; nam & Signa ipſa, & Cantabra & Vexilla Caſtrorum quid aliud quàm inauratae Cruces ſunt ornatae? Tropaea veſtra victricia non tantùm ſimplicis Crucis faciem, verum & affixi hominis imitantur. Signum ſanè Crucis naturaliter viſimus in Navi, quùm velis tumentibus*

 vehitur

(*a*) Ceres Pharia & Diana Epheſia ſaepe in nummis viſuntur cum verubus hujuſmodi & ſubſtentaculis, quod Antiquariorum filiis apprimè notum eſt.

(*b*) Vidimus plures antiquiſſimas Chriſti Crucifixi imagines in quibus hujuſmodi ſedilis exceſſus adparet.

(*c*) Haec item vexilla in nummis Imperatorum videre eſt & in Romanis Columnis.

vehitur, quàm expanſis palmulis labitur, & quàm erigitur jugum, Crucis ſignum eſt. Et quàm homo porrectis manibus Deum purà mente veneratur. Ita ſigno Crucis aut ratio naturalis innititur, aut Religio veſtra formatur. Quemadmodum igitur inferiùs in eodem Dialogo Octavius Chriſtianus Caecilio Ethnico adſeverat tum temporis Chriſtianos nec templa, nec Aras, nec Sacrificia habuiſſe, eo ſenſu quo ea omnia ab Ethnicis intelligebantur; ita ejusdem verba de negato Cruci cultu accipienda ſunt; perſpectum quippe eſt ac plane cognitum primores Chriſti adſeclas Aras Deo ſupremo plurimas ſtatuiſſe, illique Sacrificium incruentum per Euchariſtica Myſteria obtuliſſe, cum ex quamplurimis antiquiſſimis monumentis enaſcentis Eccleſiae, tùm ex teſtimonio Ignatii, Irenaei, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, & Cypriani, aliorumque veterum Eccleſiae Patrum. Hinc probamus Minucium interpretandum eadem ratione quùm Cruces negat à Chriſtianis veneratas, uti quùm Aras & Sacrificia apud Chriſtianos in uſu fuiſſe inficiatur.

Nec fortaſsè à veri ſpecie alienum eſſet ſibi perſuadere praefatis verbis Minucium ab horrenda calumnia Chriſtianos abſolvere voluiſſe, cujus eos Ethnici non ſemel inſimularunt, adhaerentes eos Cruces promiſcuè omnes & Cruci damnatos religioſo cultu proſecutos. Quid enim? nonne hujuſmodi jurgii meminerat prius Origenes lib. 2. contra Celſum? *Qua in re* ait ille, *Celſus idem facit quod inimicorum noſtrorum viliſſimi, qui legentes Crucifixi Jeſu hiſtoriam, colligunt inde, nos venerationem exhibere in Crucem actis omnibus.*

Atque his egregie conſentit apud eundem Minucium Caecilius qui adverſariorum noſtrorum partes tuetur, dùm inter ambigua legitimiſque argumentis deſtituta cultum quoque Chriſti è Cruce pendentis, & Crucis ipſius enumerat. *Eſt qui hominem*, inquit, *ſummo ſupplicio pro facinore punitum, & Crucis ligna feralia, eorum* (Chriſtianorum ſcil.) *coeremonias FABULATUR: congruentia perditis ſceleratiſque tribuit Altaria, ut id colant, quod merentur.* Sed Chriſtum Cruci affixum ejuſdem adſeclas coluiſſe perpetuò, figmentum aut *fabula* non erat, verum res cunctis patens, ſexcentorumque Martyrum adſertione conſpicua: non hunc igitur cultum juſtum aequumque prae oculis habuiſſe eo in loco Caecilium ſtatuendum eſt, ſed fabulam de qua citatus Origenes, impudentiorum hominum opus & figmentum; Chriſtianos ſcilicet divino cultu proſequi eos omnes, quos flagitia malaeque artes in Crucem egiſſent. Quam profecto infamem calumniam refellens poſtmodum Octavius in eodem Dialogo eadem ratione negat Chriſtianos promiſcuè Cruces omnes *colere, & optare*, qua negaverat in Crucem omnes actos venerari. *Nam quod* (ait ille) *Religioni noſtrae hominem noxium, & Crucem ejus adſcribitis, longè de vicinia veritatis erratis, qui putatis Deum credi, aut meruiſſe noxium, aut potuiſſe terrenum.*

Nam

Nam ille miſerabilis cujus in homine mortali ſpes omnis innititur . . . Aegyptii ſanè hominem ſibi quem colant eligunt , &c. Non equidem, inquit hic Octavius, homines adoramus, multòque minùs eos *quos noxa in Crucem egit*; at illum Θεάνθρωπον, pro generis humani ſalute devotum, Crucique adfixum praecipuo cultu proſequimur, cùmque ſubdit, *Cruces nec colimus, nec optamus*, Cruci illi ſalutari Divino madefactae ſanguine cultum adimere voluiſſe minimè adſerendum, ſed ſceleratorum ſervorum patibulis tantùm.

Plura in hoc argumentum poſſem congerere; ſed ne a pluribus, iiſque doctiſſimis Eccleſiae Scriptoribus actam rem agam, prudens abſtinebo. Quae raptim hactenùs exaravi, non abſona credidi parerga Explicationis Graecae, quam ſuperiùs edidi, Inſcriptionis Sacri Phylacterii, in quo Crucis Dominicae pars non exigua adſervatur Cortonae, ne ab illius cultu fideles arcendi ſit locus, penès eos praecipuè, qui quorumdam auctoritati verbiſque minus Catholicè differentium hac noſtra aetate facile nimiùm adquieſcunt.

F I N I S.

EDITIO ALTERA, PRIMA FLORENTINA POST LIBURNENSEM ANNI MDCCLI.

Digitized by Google

44 977653

Digitized by Google

CRVCIS CORTONENSIS PA

94; 947655

Digitized by Google

CRVCIS CORTONENSIS PARS PO

✠ ΟΤΗϹΜ ЄΚ Κ

Φ
Υ
Λ
Α
Ζ

ΚΠΡΙΝ
ΚΡΑΤΑΙ
ωΔЄϹ
ΠΟΤΗ

44 977653

Digitized by Google